

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Vizualizace a zobrazení Afriky na mapách

Bakalářská práce

Autor: Jan Čepelák

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Pánek, Ph.D.

Olomouc 2017

Čestné prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Vizualizace a zobrazení Afriky na mapách* vypracoval samostatně, a že jsem uvedl veškeré použité zdroje v seznamu literatury.

V Olomouci, dne 10. dubna 2017

podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své bakalářské práce, panu Mgr. Jiřímu Pánkovi, Ph.D., za věnovaný čas, trpělivost a cenné rady při zpracování této práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jan ČEPELÁK**
Osobní číslo: **R110392**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Vizualizace a zobrazení Afriky na mapách**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Předmětem této bakalářské práce je reprezentace Afriky na mapách a to především ve školních atlasech. Autor se bude zabývat kartografickým zpracováním Afriky jako celku, použitým zobrazením, orientací a měřítkem. Cílem práce je identifikovat jednotlivé vizualizační přístupy na vybraných mapách a školních atlasech. Vedlejším cílem práce je analýza dopadů různého zobrazení Afriky na její mentální obraz mezi studenty. Součástí práce bude i porovnání atlasů vydaných v různých zemích světa a na základě jejich studia sestavení doporučení školám v České republice.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 10 - 15 tisíc slov
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

- Bláha, J., & Pastuchová Nováková, T. (2013). Mentální mapa Česka v podání českých žáků základních a středních škol. *GeografieSborník CGS*, 118(1), 5976.
- Collier, P. (2005). How shall Africa be mapped? French and British responses to the needs of colonial mapping. In *International Cartographic Conference, A Coruna 2005*.
- Collier, P. (2006). The Colonial Survey Committee and the Mapping of Africa. Retrieved from http://www.ichistcarto.org/PDF/Collier_Peter_-_The_Colonial_Survey_Committee.pdf
- Drbohlav, D. (1991). Mentální mapa ČSFR - Definice, aplikace, podmíněnost. *GeografieSborník CGS*, 96(3), 163177.
- Gould, P. (1986). *Mental Maps*. Taylor & Francis.
- Olomo, R. O. (2005). The legacy of colonialism on mapping in Africa: with focus on Nigeria. Retrieved from http://www.cartesia.org/geodoc/icc2005/pdf/oral/TEMA16/Session_2/DR.R.O.OLOMO.pdf
- Polišenská, V. A. (2006). Mentální mapy: Definice, výzkum a otázka prostorového rozhodování. *Československá Psychologie*, 1, 6470.
- Voženílek, V. (1997). Mentální mapa a mentální prostorové představy. *Geodetický a Kartografický Obzor*, 43(1), 914.
- Voženílek, V., & Kaňok, J. (2011). *Metody tématické kartografie: vizualizace prostorových jevů* (p. 216). Olomouc: Univerzita Palckého v Olomouci.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jiří Pánek**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání bakalářské práce: **7. května 2014**
Termín odevzdání bakalářské práce: **16. dubna 2015**

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

L.S.

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 7. května 2014

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje vyobrazení Afriky na mapách určených k výuce zeměpisu na základních a středních školách. Po krátkém úvodu se práce zabývá analýzou reprezentace Afriky ve třech českých školních atlasech. V následující části je zkoumána reprezentace Afriky v šesti zahraničních atlasech světa. Další část bakalářské práce zkoumá názory učitelů zeměpisu na základních a středních školách na znázornění Afriky ve školních atlasech. Ze zjištěných poznatků získaných během analýzy českých školních atlasů, zahraničních atlasů a dotazníkového šetření jsou v poslední části uvedena doporučení pro další využívání atlasů při výuce Afriky v hodinách geografie.

Klíčová slova

geografie, kartografie, školní atlas, Afrika, kartografické hodnocení

Abstract

This bachelor thesis is concerned with representation of Africa on maps designated for geography classes in primary and secondary school. After a short introduction is analyzed representation of Africa in three Czech school world atlases. The following section is focused on analysis of Africa's representation in six foreign school world atlases. The next section of the bachelor thesis researches primary and secondary school teachers' view on representational of Africa in school atlases. In the last part are mentioned recommendations, based on analysis of Czech school atlases, foreign atlases and questionnaire survey, for usage of atlases during geographical classes aimed on Africa.

Key words

geography, cartography, school atlas, Africa, cartographical assessment

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Školní atlas světa – titulní strana.....	4
Obrázek 2 – Školní atlas světa – fyzická mapa Afriky.....	8
Obrázek 3 – Školní atlas světa – politická mapa Afriky.....	9
Obrázek 4 – Školní atlas světa – titulní strana.....	11
Obrázek 5 – Školní atlas dnešního světa – titulní strana	16
Obrázek 6 – Školní atlas dnešního světa – fyzická mapa	20
Obrázek 7 – Školní atlas dnešního světa – politická mapa.....	21
Obrázek 8 – Oxford School Atlas – titulní strana.....	24
Obrázek 9 – Collins Student World Atlas – titulní strana	27
Obrázek 10 – Geograficki atlas – titulní strana	30
Obrázek 11 – Jacaranda Modern World Atlas – titulní strana.....	33
Obrázek 12 – MacMillan Malawi Senior Secondary Atlas – titulní strana	35
Obrázek 13 – Oxford Secondary Atlas for South Africa – titulní strana.....	38

Seznam grafů

Graf 1 – Podle kterých školních atlasů schválených MŠMT máte na Vaší škole možnost vyučovat zeměpis?.....	41
Graf 2 – Vyberte jeden nebo více atlasů schválených MŠMT, které používáte při výuce o Africe.	42
Graf 3 – Pokud jste označil(a) více atlasů, tak nyní vyberte ten, který preferujete jako hlavní a který budete dále hodnotit.....	42
Graf 4 – Který z atlasů doporučujete svým studentům k používání při výuce o Africe?	43

Obsah

1	ÚVOD A CÍLE PRÁCE	1
2	METODIKA PRÁCE	2
3	ANALÝZA REPREZENTACE AFRIKY V ČESKÝCH ŠKOLNÍCH ATLASECH SVĚTA.....	4
3.1	Školní atlas světa (Kartografie Praha)	4
3.1.1	Obecné údaje.....	4
3.1.2	Struktura atlasu	4
3.1.3	Vyobrazení Afriky	6
3.2	Školní atlas světa (SHOCart).....	11
3.2.1	Obecné údaje.....	11
3.2.2	Struktura atlasu	11
3.2.3	Vyobrazení Afriky	13
3.3	Školní atlas dnešního světa (TERRA-KLUB)	16
3.3.1	Obecné údaje.....	16
3.3.2	Struktura atlasu	16
3.3.3	Vyobrazení Afriky	18
3.4	Shrnutí.....	23
4	ANALÝZA REPREZENTACE AFRIKY V ZAHRANIČNÍCH ŠKOLNÍCH ATLASECH SVĚTA.....	24
4.1	Oxford School Atlas (Oxford University Press).....	24
4.1.1	Obecné údaje.....	24
4.1.2	Struktura atlasu	24
4.1.3	Vyobrazení Afriky	25
4.2	Collins Student World Atlas	27
4.2.1	Obecné údaje.....	27
4.2.2	Struktura atlasu	27
4.2.3	Vyobrazení Afriky	27
4.3	Geograficki atlas	30
4.3.1	Obecné údaje.....	30
4.3.2	Struktura atlasu	30
4.3.3	Vyobrazení Afriky	30
4.4	Jacaranda Modern World Atlas	33
4.4.1	Obecné údaje.....	33
4.4.2	Vyobrazení Afriky	33
4.5	MacMillan Malawi Senior Secondary Atlas.....	35
4.5.1	Obecné údaje.....	35
4.5.2	Struktura atlasu	35
4.5.3	Vyobrazení Afriky	35
4.6	Oxford Secondary Atlas for South Africa	38
4.6.1	Obecné údaje.....	38
4.6.2	Struktura atlasu	38
4.6.3	Vyobrazení Afriky	38
4.7	Shrnutí.....	40
5	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	41
5.1	Doporučení autora práce	44
6	ZÁVĚR	45
7	LITERATURA A ZDROJE.....	46

Seznam zkratk

ISBN – mezinárodní standardní číslo knihy

Kč – Koruna česká

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

PEZ – primární energetické zdroje

USD – Americký dolar

1 Úvod a cíle práce

Dnešní nedílnou součástí výuky zeměpisu na školách je práce s mapou, respektive s atlasem jako jedním shrnujícím celkem. Práce s kartografickými prostředky patří k základním dovednostem člověka i přes to, že žijeme v době, kdy se stále zdokonalují elektronické navigační systémy GPS. Práce s tištěnou mapou (atlasem) je důležitou kompetencí.

Proto je důležité, aby žáci ve školách měli kvalitní atlas zpracovaný dle správných kartografických kritérií, který by prezentoval mapy světa a jednotlivých kontinentů nejvhodnějším způsobem a co možná s nejvíce aktuálními informacemi. Tato bakalářská práce je zaměřena konkrétně na africký kontinent, který je jedním z nejvíce se měnících kontinentů a to jak z fyzicko-geografického hlediska, ku příkladu rozšiřování pouští, vysychání vodních toků a ploch a na ně navazující výstavba přehrad, úbytek ploch tropického deštného pralesa a mnohé další, tak ze socioekonomického pohledu, např. rychlý demografický vývoj, změny politického a územního charakteru.

V dnešní době je výuce Afriky věnováno více času než dříve, učivo je probíráno do hloubky a v globálním kontextu. Je tedy třeba kvalitních mapových podkladů, které podtrhnou a obohatí výuku.

Hlavním cílem této bakalářské práce je identifikovat jednotlivé vizualizační přístupy různého zobrazení afrického kontinentu na jednotlivých mapách a především pak ve školních atlasech. Hlavní podkladové informace k porovnávání a analýze budou vycházet z jednotlivých atlasů světa vydaných u nás i jinde ve světě. Z výsledku hlavního cíle vyplývá dílčí cíl, tedy jisté doporučení nejvhodnějšího školního atlasu, který by měl být používán ve školách v České republice.

2 Metodika práce

Pro tuto bakalářskou práci byl především velmi důležitý výběr tématu. Jak již bylo napsáno v úvodu, po dohodě s vedoucím práce byl pro tuto kvalifikační práci vybrán africký kontinent.

Následně bylo vybráno více než dvacet atlasů vydaných jak v České republice, tak v jiných zemích světa. Zastoupení měly např. Švédsko, Chorvatsko, Srbsko, Indie, Malawi atp. Výběr konkrétních atlasů k provedení analýzy a porovnání byl proveden na základě roku vydání a pro tuto práci byly vybrány atlasy, které byly vydány po roce 2005 včetně. Na základě tohoto kritéria bylo v práci zhodnoceno celkem devět atlasů, z toho šest vydaných v zahraničí a tři vydané v České republice.

Postupně byla vybrána a prostudována literatura a internetové odkazy, které by pro tuto práci mohly být zdrojem a postupně byly vyřazeny ty, které by nebyly přínosné. V této kvalifikační práci se tak využívá především analyzovaných atlasů, dále pak bylo vycházeno v metodologii z prací Topografická a tematická kartografie (Veverka, Zimová, 2008) a Metody tematické kartografie (Voženílek, Kaňok, 2011).

Pro samotnou analýzu atlasů si bylo třeba stanovit kritéria, na základě kterých bude analýza provedena. Jako základní kritéria byly zvoleny údaje o počtu stran v atlasu věnovaných Africe a jejich podíl vůči celé publikaci, dále počet jednotlivých map různého tematického charakteru – hospodářství, obecně zeměpisné mapy atp. a porovnání tohoto počtu s ostatními kontinenty. Jako další kritérium byla určena vizuální stránka atlasu, především přehlednost a čitelnost, dále přítomnost doplňujících vizuálních prvků jako např. obrázků, doprovodných textů či tabulek a grafů. Z kartografického hlediska bylo přihlíženo na přítomnost použitých prvků jako je vyobrazení hranic států, přítomnost měřítka a legendy, vyobrazení poledníků a rovnoběžek aj. Důležitým hodnoceným aspektem bylo použité kartografické zobrazení, zobrazení nových států a sporných území. Poslední skupinou hodnotících kritérií byly údaje o vydání a to především rok vydání, země původu, vydavatel, jazyk, který je v atlasu použit, a u atlasů vydaných v České republice byla důležitým aspektem doložka Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT).

Na základě těchto kritérií byla následně vypracována analýza vybraných atlasů, která byla rozčleněna do dvou základních kapitol, kde byla zvlášť provedena analýza atlasů

vydaných v České republice a atlasů vydaných v jiných zemích světa. Následně byly tyto kapitoly rozčleněny do základních podkapitol: *Obecné údaje*, kde byli vypsáni autoři, rok vydání, nakladatelství, údaje o ISBN atp.; *Struktura atlasu*, která popisuje celkovou charakteristiku atlasu z obecného hlediska, rozdělení a popsání jednotlivých kapitol. Nejdůležitější podkapitolou pak bylo *Vyobrazení Afriky*, kde byla brána v potaz všechna dříve stanovená kritéria pro hodnocení afrického kontinentu v této kvalifikační práci a to jak z hlediska fyzicko-geografického, tak i socioekonomického. Zvláště byly hodnoceny obecně zeměpisné mapy a přihlíženo bylo i k doplňujícím materiálům.

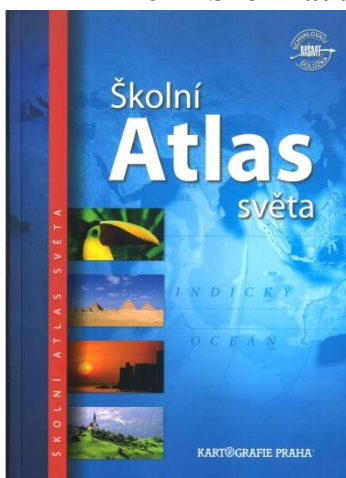
Na základě tohoto popisu a analýzy vybraných atlasů bylo sestaveno doporučení, které by mohlo pomoci školám v České republice využívat nejvhodnější atlas s ohledem na zpracování afrického kontinentu, a tedy k použití vhodných mapových prostředků podporujících výuku tohoto tématu. Při doporučení bylo zohledněno a využito dotazníkové šetření mezi učiteli zeměpisu na různých školách v České republice, kde bylo hodnoceno především využívání školních atlasů, které mají doložku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. V dotazníkovém šetření byl kladen důraz na možnosti a preference využívaných atlasů pro výuku geografie Afriky. U preferovaného atlasu pak byly zjišťovány především možné výhody a nevýhody konkrétního atlasu.

3 Analýza reprezentace Afriky v českých školních atlasech světa

V této kapitole se má bakalářská práce věnuje analýze vyobrazení Afriky ve třech školních atlasech světa, které mají ke dni 30. 3. 2017 platnou ministerskou doložku MŠMT.

3.1 Školní atlas světa (Kartografie Praha)

Obrázek 161 – Školní atlas světa – titulní strana

Zdroj: Školní atlas světa, 2017

3.1.1 Obecné údaje

Atlas prvně vydala Kartografie Praha v roce 2004. V této bakalářské práci je konkrétně analyzováno 183 stránkové 4. vydání z roku 2017. ISBN atlasu je 978-80-7393-399-9. Atlas byl schválen MŠMT k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy pro vzdělávací obor zeměpis. Běžná cena atlasu je 299 Kč. Atlas je vydáván v pevné knižní vazbě V8.

3.1.2 Struktura atlasu

Atlas se skládá z přední a zadní předsádky, dvoustrany s reklamou, strany s tiráží, dvoustrany s obsahem a z devíti kapitol. Na přední předsádce je vyobrazena mapa časových pásem. Reklamy jsou uvedeny hned na straně číslo 1 a 2. Na straně 4 se nachází tiráž. Obsahu jsou věnovány strany 5 a 6. Strana 7 je věnována mapovým zobrazením. Dále následuje první kapitola s názvem *Vesmír*, jež je na stranách 8–11. Druhou kapitolou je *Svět*. Tato kapitola je dále rozdělena do 6 podkapitol začínajících

Přírodou, následují podkapitoly *Obyvatelstvo*, *Hospodářství*, *Mezinárodní vztahy*, *Kvalita života a Ohniska napětí*. Celkově je kapitole věnováno 34 stran, od strany 12 do strany 45.

Po kapitole věnované světu následuje 5 kapitol, z nichž se každá zabývá konkrétním kontinentem. Jedná se o kapitoly *Evropa*, *Asie*, *Afrika*, *Amerika* a *Austrálie a Oceánie*. Všechny tyto kapitoly jsou dále rozděleny na 5 podkapitol, kterými jsou *Úvodní dvoustrana*, *Příroda*, *Obyvatelstvo*, *Hospodářství* a *Obecně zeměpisné mapy*.

Prvním a nejobsáhleji probíraným kontinentem je Evropa, pro kterou je v atlase vyčleněno 32 stran, konkrétně od strany 46 po stranu 77. Podkapitoly jsou rozvrženy následovně: *Úvodní dvoustrana* (str. 46–47), *Příroda* (str. 48–51), *Obyvatelstvo* (str. 52–57), *Hospodářství* (str. 58–63) a *Obecně zeměpisné mapy* (str. 64–77). Celkově se Evropě věnuje 35 map v různých měřítkách. Podrobně se jedná o 5 map s fyzicko-geografickou tematikou (1 mapa v měřítku 1 : 15 000 000 a 4 mapy v měřítku 1 : 30 000 000), 18 map se socioekonomickou tematikou (4 mapy v měřítku 1 : 15 000 000 a 14 map v měřítku 1 : 30 000 000) a 11 obecně zeměpisných map (2 mapy v měřítku 1 : 1 200 000, 1 mapa v měřítku 1 : 4 000 000, 6 map v měřítku 1 : 5 000 000, 1 mapa v měřítku 1 : 7 500 000 a 1 mapa v měřítku 1 : 10 000 000).

Po Evropě se školní atlas věnuje Asii. Té je věnováno 20 stran (str. 78–97). Po *Úvodní dvoustraně* (str. 78–79) následuje podkapitola *Příroda* (str. 80–81), *Obyvatelstvo* (str. 82–85), *Hospodářství* (str. 86–89) a *Obecně zeměpisné mapy* (str. 90–97). Asii je zobrazena celkem na 23 mapách, z nichž 3 mapy se zabývají fyzicko-geografickou problematikou (1 mapa v měřítku 1 : 40 000 000 a 2 mapy v měřítku 1 : 80 000 000), 13 map socioekonomickou problematikou (1 mapa v měřítku 1 : 30 000 000, 4 mapy v měřítku 1 : 40 000 000 a 8 map v měřítku 1 : 80 000 000) a 7 map obecně zeměpisným tématem (1 mapa v měřítku 1 : 5 000 000, 1 mapa v měřítku 1 : 7 500 000, 1 mapa v měřítku 1 : 10 000 000 a 4 mapy v měřítku 1 : 20 000 000).

Následujícím kontinentem je Afrika, které se podrobněji věnuje podkapitola *1.1.3 Vyobrazení Afriky*.

Severní a Jižní Amerika nejsou v atlase rozděleny na samostatné podkapitoly, přesto se mapy vždy věnují pouze Severní, či Jižní Americe. Celkově je *America* věnováno 20 stran, které jsou rozděleny následovně: *Úvodní dvoustrana* (str. 110–111), *Příroda*

(str. 112–114), *Obyvatelstvo* (str. 115–119), *Hospodářství* (str. 120–123) a *Obecně zeměpisné mapy* (str. 124–129). Celkově se v atlase nachází 30 map věnovaných Americe (16 map Severní Americe a 13 map Jižní Americe). Mezi 14 mapami zobrazujícími Jižní Ameriku jsou 3 fyzicko-geografické (1 mapa v měřítku 1 : 40 000 000 a 2 mapy v měřítku 1 : 80 000 000), 9 socioekonomických (3 mapy v měřítku 1 : 40 000 000 a 6 map v měřítku 1 : 80 000 000) a 2 obecně zeměpisné mapy (1 mapa v měřítku 1 : 10 000 000 a jedna mapa v měřítku 1 : 20 000 000). Charakter map věnovaných Severní Americe je totožný s mapami Jižní Ameriky. Je zde přidána pouze jedna politická mapa Severní Ameriky v měřítku 1 : 20 000 000 a dvě mapy Havajských ostrovů (1 fyzická a 1 politická mapa v měřítku 1 : 20 000 000).

Austrálie a Oceánie se nacházejí na stranách 130–135. Podkapitoly jsou rozvrženy takto: *Úvodní dvoustrana* (str. 130–131), *Příroda* (str. 132–133), *Obyvatelstvo* (str. 133), *Obecně zeměpisné mapy* (str. 134–135) a *Hospodářství* (str. 135). V atlase je 8 map Austrálie a Oceánie, 2 fyzicko-geografické mapy v měřítku 1 : 80 000 000, dále 3 socio-ekonomické mapy (2 mapy v měřítku 1 : 60 000 000 a 1 mapa v měřítku 1 : 80 000 000) a 3 obecně zeměpisné mapy (2 mapy v měřítku 1 : 20 000 000 a 1 mapa v měřítku 1 : 40 000 000).

Předposlední kapitolou ve Školním atlase světa je kapitola *Polární oblasti, oceány*, které je věnováno 6 stran (str. 136–141). Jsou zde vyobrazeny 4 obecně zeměpisné mapy (2 v měřítku 1 : 40 000 000 a 2 v měřítku 1 : 50 000 000).

Poslední kapitolou je 42 stránková kapitola s názvem *Přílohy* (str. 142–183).

Na zadní předsádce se nachází klad listů map a vysvětlivky.

3.1.3 Vyobrazení Afriky

Zobrazení Afriky se nalézá již v kapitole *Svět*, kde je vyobrazen celý svět pomocí Robinsonova nepravého válcového zobrazení. Ze všech map v kapitole *Svět* je Afrika zobrazena na 37 z nich. 12 map je fyzicko-geografických (*Fyzická mapa*, *Geologická mapa*, *Oceány a moře*, *Podnebné pásy, tlakové a větrné poměry*, *Lednové teploty*, *Červencové teploty*, *Šířková vegetační pásma*, *Průměrné roční srážky*, *Půdní typy*, *Využití půdy*, *Lesnatost a rozmanitost světa a Ochrana přírody*) ve čtyřech různých měřítkách (2x se jedná o mapu v měřítku 1 : 80 000 000, 1x v měřítku 1 : 90 000 000, 3x v měřítku 1 : 100 000 000 a 4x v měřítku 1 : 175 000 000). Na těchto 12 map

navazuje 33 socioekonomických map (*Politická mapa, NATO, OECD, G8, Hustota zalidnění a městské aglomerace, Přirozený přírůstek obyvatel, Míra urbanizace, Jazyky, Úřední jazyky, Náboženství, Objevné cesty, Hospodářství, Míra zadluženosti, Hospodářství v makroregionech, Surovinové zdroje, Těžba, spotřeba a doprava vody, Výroba a spotřeba elektřiny, Zahraniční obchod, Zaměstnanost v průmyslu a těžbě, Zaměstnanost v zemědělství, Zaměstnanost ve službách, Doprava, Železniční doprava, Silniční doprava, Letecká doprava, Cestovní ruch a ochrana památek, Výdaje za vzdělávání, Zahraniční pomoc, Výživa obyvatelstva, Zdroje pitné vody, Míra svobody, Zaměstnanost žen, Sporná a konfliktní místa na zemi*) v 6 různých měřítkách (7 map v měřítku 1 : 80 000 000, 3 mapy v měřítku 1 : 90 000 000, 1 mapa v měřítku 1 : 100 000 000, 10 map v měřítku 1 : 150 000 000, 3 mapy v měřítku 1 : 220 000 000 a 9 map v měřítku 1 : 250 000 000).

Kapitola *Afrika* zaujímá ve Školním atlase světa od Kartografie Praha celkem 12 stran (str. 98–109). Africký světadíl je koncipován stejně jako předešlé kontinenty. V případě Afriky je rozdělení následující: *Úvodní dvoustrana* (str. 98–99), *Příroda* (str. 100–101), *Obyvatelstvo* (str. 101–103), *Hospodářství* (str. 104–105) a *Obecně zeměpisné mapy* (str. 106–109). Pro všechny mapy bylo použito Lambertovo azimutální plochojevné zobrazení. Tato informace však u map uvedena není, ale je uvedena na straně 7.

3.1.3.1 Fyzicko-geografické mapy Afriky

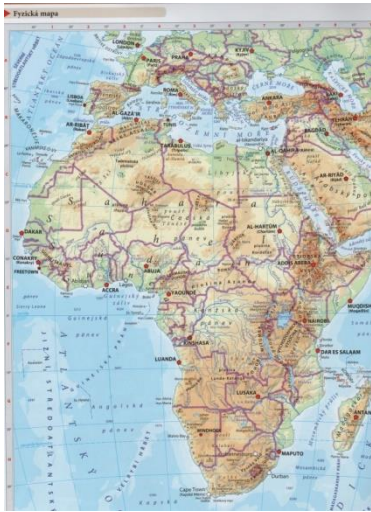
Podkapitola *Příroda* obsahuje celkem tři mapy patřící do této podkapitoly.

První z nich je *Fyzická mapa* v měřítku 1 : 40 000 000 a pod mapou se nachází jak číselné, tak grafické měřítko. Vlevo od mapy je zobrazena přehledná stupnice barevné hypsometrie. Na mapě je vyznačena zeměpisná síť a jsou tam vyobrazeny hranice států bez samotných názvů. Vlastní názvy jsou uvedeny v českém jazyce. Pouze původní arabské názvy měst jsou přepsány do latinského písma s českým překladem uvedeným v závorce. Měst, která mají v závorce český překlad, je celkem 10 (Alžír, Rabat, Tripolis, Conakry, Alexandrie, Káhira, Chartúm, Mogadišo, Kapské město). V sedmi případech se jedná o hlavní město a v dalších dvou jde o jiná významná města. Hlavních měst afrických států je na mapě zobrazeno pouze 22.

Další dvě mapy zobrazují průměrné roční srážky a šířková vegetační pásma. Obě dvě jsou v měřítku 1 : 80 000 000, avšak číselné měřítko je uvedeno pouze u druhé

ze zmíněných map. Grafické měřítko se u map nenachází vůbec. Legendy jsou u obou map přehledné.

Obrázek 2 – Školní atlas světa – fyzická mapa Afriky

Zdroj: Školní atlas světa, 2017

3.1.3.2 Socioekonomické mapy Afriky

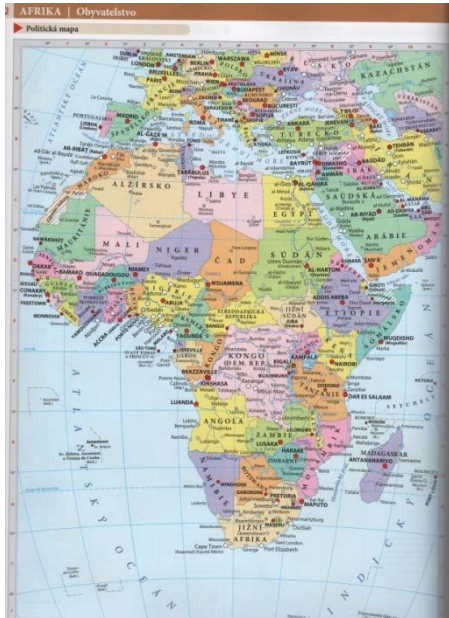
Těchto map najdeme v podkapitolách *Obyvatelstvo a Hospodářství* celkem 9 ve dvou různých měřítkách.

První dvě mapy v měřítku 1 : 80 000 000 se věnují Africe v roce 1923 a Africe v roce 1965. Tyto dvě mapy takticky vůbec nenavazují na mapy předešlé. Oproti minulému vydání přibyla na obou mapách zeměpisná síť. Grafické měřítko zcela chybí a číselné je uvedeno pouze u mapy Afriky v roce 1965. Obě mapy jsou velmi špatně barevně řešeny a mohou studenty mást. Například na mapě *Afrika v roce 1923* jsou francouzské kolonie znázorněny světle růžovo-fialovou barvou. Na další mapě tomu má být obdobně, ale jelikož se na ní vyskytují hned 4 barvy, které se té původní barvě velmi podobají, je mapa obtížně srozumitelná. Podobně matoucí je i barevné zobrazení španělských, portugalských a britských kolonií.

Na další straně se nachází politická mapa Afriky v měřítku 1 : 40 000 000. U mapy je uvedeno číselné i grafické měřítko. Na mapě je zobrazeno sporné území Západní Sahara, které je nově rozděleno na dvě samostatná území, a to na území ovládané Marokem a území ovládané Lidovou frontou osvobození Sakia al Hamra a Ria de Oro. Nově je v atlase vyobrazen i neuznaný stát Somaliland. K vyobrazené sporné oblasti Abyei přibyla na hranicích Súdánu a Jižního Súdánu i sporná oblast Kafia Kingi. Ani jedna z těchto dvou sporných oblastí však není popsána. Posledním vyznačeným

sporným územím je Halaibský trojúhelník, o který vede spor Egypt se Súdánem. Tato oblast také není popsána. Názvy měst jsou uváděny podle stejné metodiky jako je tomu na fyzické mapě. Názvy států jsou uvedeny pouze v českém jazyce.

Obrázek 3 – Školní atlas světa – politická mapa Afriky

Zdroj: Školní atlas světa, 2017

Další strana je vyhrazena čtyřem mapám v měřítku 1 : 80 000 000. Jedná se o mapy zabývající se hustotou zalidnění, vzděláním a gramotností, přirozeným přírůstkem obyvatel a zdravotnictvím. Oproti minulému vydání atlasu přibyly na všech mapách zeměpisné sítě. Číselné měřítko je uvedeno pouze u dvou map *Přirozený přírůstek obyvatel a Zdravotnictví*. Grafické měřítko zde není vůbec. Všechny 4 mapy mají dole uvedené zdroje a aktuálnost znázorněných dat. Mapa *Hustota zalidnění* a její zdroj dat je přinejmenším problematický. Na mapě *Vzdělání, gramotnost* jsou sledovány 2 statistické údaje. Prvním je gramotnost u populace starší 15 let. Tento údaj bohužel není uveden u rozlohově menších. Dalším sledovaným údajem je podíl dětí ve věku 6 – 15 let, které nenavštěvují základní školu. Tato data chybí u 7 států a sporných území (Libye, Západní Sahara, Demokratická republika Kongo, Gabon, Somálsko, Somaliland a Madagaskar), ale podíváme-li se na zdroj dat uvedený pod mapou, tak zjistíme, že pro Jihoafrickou republiku nejsou uvedena žádná data, v atlase ale přesto jsou. Poslední dvě mapy (*Přirozený přírůstek obyvatel a Zdravotnictví*) jsou opět problematické v tom, že na nich sledovaná data (střední délka života a přístup k hygienickým toaletám) chybí u rozlohově menších zemí.

Následující dvě strany se zabývají hospodářstvím a zemědělstvím. Mapy jsou v měřítku 1 : 40 000 000 a obě mají dole uvedeno číselné měřítko, zdroj i zeměpisnou síť. Mapa s hospodářstvím Afriky má uvedeny čtyři zdroje. U mapy se zemědělstvím Afriky je zdroj pouze jeden, ale aktuálnost dat je z roku 2008. Opět je zde také znát nedostatek dat z afrických zemí, protože struktura a objem zahraničního obchodu jsou uvedeny pouze u sedmi zemí.

3.1.3.3 Obecně zeměpisné mapy

Obecně zeměpisné mapy jsou v atlasu dvě, jedna zobrazující severní Afriku a druhá jižní Afriku. Obě mapy jsou zobrazeny ve stejném měřítku, tj. 1 : 20 000 000, a u obou se nachází číselné i grafické měřítko.

3.1.3.4 Doplnující materiály

V podkapitole *Ohniska napětí na straně 44-45* je u mapy *Sporná a konfliktní místa na Zemi* 30 krátkých odstavců o konfliktech na celé Zemi. 6 z nich se věnuje konfliktům v Africe. První se věnuje Azavádu, druhý Libyi, třetí Boko Haram, další Středoafrické republice, další Súdánu a Jižnímu Súdánu a poslední se věnuje Somálsku.

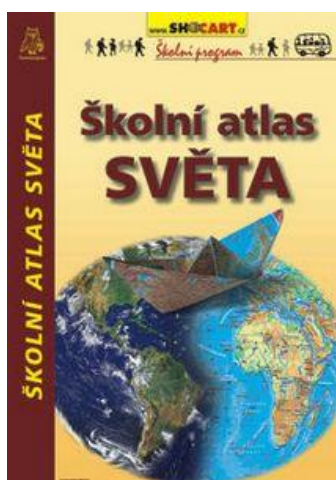
Největší část přidaného materiálu o Africe je v podkapitole *Úvodní dvoustrana* kapitoly *Afrika*, která je rozdělena do tří částí. První část, která se na té dvoustraně nachází, je členěna do tří úvodních odstavců. Text je přibližně o velikosti formátu A6. Tyto úvodní odstavce mají studentům v několika větách představit Afriku jako kontinent. Text se stručně zmiňuje o přírodních podmínkách, sociálních poměrech, ekonomické vyspělosti i historii Afriky. Text je vcelku kritický a není mu co vytknout. Jediná věc, která by stála za úpravu, je zarovnání textu do bloku. Druhou částí je tabulka afrických rekordů. V tabulce najdeme rozlohu, nejvyšší a nejnižší bod, nejvyšší pohoří, nejdelší řeku, řeku s největším povodím, největší jezero, počet obyvatel, počet států, největší stát podle rozlohy a počtu obyvatel, stát s největší hustotou zalidnění, nejbohatší a nejchudší stát podle HDP v paritě kupní síly na obyvatele. U dat nejsou ovšem zveřejněny zdroje. Poslední částí je fotografická část. Na prostoru o velikosti zhruba 1,5 formátu A4 je umístěno 6 fotografií tří různých velikostí. Pod všemi fotografiemi je umístěn i stručný popis toho, co je na fotografii vyobrazeno. Na největší fotografii o rozměrech 211 x 134 mm je vyobrazeno město Ayt-Bin-Haddu. Na dvou menších fotografiích o rozměrech 103 x 143 mm je zachycen příslušník kmene Masajů a město

Johannesburg. Tři nejmenší fotografie o rozměrech 103 x 66 mm zachycují pyramidu v Gíze, pobřeží Rudého moře a slony v botswanském národním parku Chobe.

V *Přílohách* je Afrika zahrnuta v *Tabulce států a závislých území*. Tabulka není rozdělena podle kontinentů, kde by byla Afrika zvlášť, ale je v abecedním pořadí všech států a závislých území. U každé země je uvedena rozloha, počet obyvatel a hlavní město.

3.2 Školní atlas světa (SHOCart)

Obrázek 4 – Školní atlas světa – titulní strana

Zdroj: Školní atlas světa, 2013

3.2.1 Obecné údaje

Školní atlas vydalo vydavatelství SHOCart a odpovědnou redaktorkou je Ing. Pavla Tesaříková. V této bakalářské práci je hodnoceno aktualizované 112 stránkové vydání z roku 2013, jehož ISBN je 978-80-7224-031-9. Prvně byl atlas vydán v roce 2011. 24. června 2011 byl schválen MŠMT k zařazení do seznamu učebnic pro základní vzdělávací obor zeměpis pod jednacím číslem 6 272/2010-22. Ministerská doložka byla přidělena na dobu šesti let. Atlas je vydáván v měkké vazbě V2 (lepená knižní vazba). Běžná cena atlasu je 239 Kč.

3.2.2 Struktura atlasu

Atlas se skládá z přední a zadní předsádky, jedné strany s vysvětlivkami, jedné strany s obsahem, z osmi kapitol a rejstříku. Kapitoly nejsou dále členěny na podkapitoly. Přední předsádka je věnována vysvětlivkám map. Na straně 3 se nachází obsah atlasu.

První kapitola (str. 4–5) se zabývá sluneční soustavou a Zemí. Druhá, už obsáhlejší kapitola, se nazývá *Svět* (str. 6–25).

Prvním samostatně probíraným kontinentem je Evropa (str. 26–43). V části o Evropě je zobrazeno celkem 20 map. Konkrétně 5 map Evropy s fyzicko-geografickou tematikou (jedna mapa v měřítku 1 : 27 000 000 a 4 mapy v měřítku 1 : 50 000 000), dále 4 mapy se socioekonomickou tematikou (1 mapa v měřítku 1 : 20 000 000, 1 mapa v měřítku 1 : 25 000 000 a 2 mapy v měřítku 1 : 27 000 000) a 11 obecně zeměpisných map (1 mapa v měřítku 1 : 1 125 000, 1 mapa v měřítku 1 : 3 500 000, 6 map v měřítku 1 : 5 500 000, 2 mapy v měřítku 1 : 7 500 000 a 1 mapa v měřítku 1 : 10 000 000).

Druhým světadílem je Asie (str. 44–55). V tomto oddílu se nachází celkem 16 map, z nichž je 5 map fyzicko-geografických (1 mapa v měřítku 1 : 50 000 000 a 4 mapy v měřítku 1 : 120 000 000), 4 mapy socioekonomické (3 mapy v měřítku 1 : 50 000 000 a 1 mapa v měřítku 1 : 70 000 000) a 7 map obecně zeměpisných (2 mapy v měřítku 1 : 10 000 000, 4 mapy v měřítku 1 : 17 500 000 a 1 mapa v měřítku 1 : 30 000 000).

Dalším kontinentem je Afrika, které se bakalářská práce podrobněji věnuje v podkapitole *1.2.3 Vyobrazení Afriky*.

Po Africe následuje Amerika (str. 66–83), která není ani v tomto atlase rozdělena na samostatné podkapitoly věnující se zvláště Severní, či Jižní Americe, přesto se každá z map věnuje vždy pouze Severní, či Jižní Americe. Severní Amerikou se zabývá 15 z celkových 27 map v této kapitole. Z toho je 5 map fyzicko-geografických (1 mapa v měřítku 1 : 40 000 000 a 4 mapy v měřítku 1 : 95 000 000), 4 socioekonomické (3 mapy v měřítku 1 : 40 000 000 a 1 mapa v měřítku 1 : 50 000 000) a 6 obecně zeměpisných (1 mapa v měřítku 1 : 11 500 000, 2 mapy v měřítku 1 : 15 000 000, 1 mapa v měřítku 1 : 17 500 000 a 2 mapy v měřítku 1 : 20 000 000). V případě Jižní Ameriky jsou mapy rozděleny takto: 5 fyzicko-geografických map (1 mapa v měřítku 1 : 40 000 000 a 4 mapy v měřítku 1 : 90 000 000), 4 socioekonomické mapy (3 mapy v měřítku 1 : 40 000 000 a 1 mapa v měřítku 1 : 50 000 000) a 3 obecně zeměpisné mapy v měřítku 1 : 17 500 000.

Následuje kapitola *Austrálie a Oceánie* (str. 84–89) s 8 mapami, a to čtyřmi fyzicko-geografickými v měřítku 1 : 100 000 000, třemi socioekonomickými v měřítku 1 : 40 000 000 a jednou obecně zeměpisnou mapou v měřítku 1 : 17 500 000.

Poslední kapitola (str. 90–95) se věnuje oceánům, Arktidě a Antarktidě. Nachází se v ní 6 fyzických map (4 mapy v měřítku 1 : 55 000 000 a 2 mapy v měřítku 1 : 35 000 000).

Strany 97–112 jsou vyčleněny pro *Rejstřík geografických jmen*. Na zadní předsádce se nachází mapa časových pásem.

3.2.3 Vyobrazení Afriky

První vyobrazení Afriky je v kapitole *Svět*, kde se nachází v rámci map celého světa. Celosvětových map je v atlase dohromady 36. 12 z nich je s fyzicko-geografickou tematikou (*Fyzická mapa, Litosférické desky, Stáří a typy reliéfu, Lednové teploty vzduchu, Červencové teploty vzduchu, Roční amplituda teploty, Tlak vzduchu – leden, Tlak vzduchu – červenec, Podnebné pásy, Vodstvo, Roční srážky a Půdní typy*). Z těchto 12 map jsou 4 mapy (*Fyzická mapa, Litosférické desky, Stáří a typy reliéfu, Vodstvo*) vyobrazeny pomocí Gallova stereografického válcového zobrazení. U zbylých osmi map bylo použito Robinsonovo válcové zobrazení. V případě 24 socioekonomických map je zobrazena pomocí Gallova stereografického válcového zobrazení pouze *Politická mapa* v měřítku 1 : 72 500 000. Pro dalších 23 map (*Pracovníci v zemědělství, Typy zemědělství, Produktivita zemědělství, Zahraniční obchod s potravinami, Význam těžebního průmyslu, Zpracovatelský průmysl, Výroba a spotřeba elektrické energie, Pracovníci v průmyslu, Zahraniční obchod s průmyslovými výrobky, Význam služeb, Letecká doprava, Význam cestovního ruchu, Bilance zahraničního obchodu, Hustota zalidnění, Roční průměrná měna obyvatelstva, Míra urbanizace, Kojenecká úmrtnost, Očekávaná délka života, Úhrnná plodnost, Jazykové rodiny, Rozšíření náboženství, Ekonomická uskupení a Vojensko-politická uskupení*) bylo použito opět Robinsonovo válcové zobrazení.

Samotná kapitola *Afrika* zabírá v atlase celkem 10 stran.

3.2.3.1 Fyzicko-geografické mapy

V této podkapitole se nachází 5 map.

První mapou je fyzická mapa Afriky na straně 58 v měřítku 1 : 40 000 000. Uvedeno je číselné i grafické měřítko. Stejně tak je znázorněna i zeměpisná síť. Jak je uvedeno na druhé straně atlasu, tak je africký kontinent zobrazen pomocí jednoduchého Lambertova azimutálního zobrazení. U mapy není zobrazena stupnice barevné hypsometrie. Ta se nachází na přední předsádce. Na fyzické mapě nejsou naznačeny

žádné hranice afrických států ani polohy hlavních či jinak významných měst. Nalézají se na ní pouze jedno choronymum „*Afrika*“ a anoikonyma, která jsou až na 3 výjimky uvedena pouze v českém jazyce. Těmi výjimkami jsou „*Bílý Nil*“, „*Modrý Nil*“ a „*Nil*“. Tyto řeky jsou uvedeny nejprve v originálním arabském názvu převedeném do latinského písma a až poté jsou uvedeny v závorce české názvy řek.

Na další straně, tedy na straně 59, jsou znázorněny 4 mapy. Jedná se o mapy *Lednové teploty vzduchu*, *Červencové teploty vzduchu*, *Roční srážky* a *Typy krajiny*. Všechny mapy jsou v měřítku 1 : 100 000 000 a nechybí jim grafické měřítko, číselné měřítko, zeměpisná síť ani legenda. Opět jsou zobrazeny pomocí jednoduchého Lambertova azimutálního zobrazení.

3.2.3.2 Socioekonomické mapy

Mapy Afriky se socioekonomickým tématem jsou v atlase uvedeny 4. Všechny jsou opět zobrazeny pomocí jednoduchého Lambertova azimutálního zobrazení.

První z map je na straně 56, konkrétně je to politická mapa Afriky v měřítku 1 : 40 000 000. Měřítko je uvedeno jak číselné, tak grafické. Choronyma jsou v českém jazyce, kdežto oikonyma jsou v originálním znění. Jsou-li originální názvy v arabském jazyce, tak jsou názvy přepsány do latinského písma. U 12 měst (6 hlavních měst a 6 jiných významných měst) je v závorce uveden český překlad názvu města. Na mapě je správně znázorněno sporné území Západní Sahara i v roce 2011 nově vzniklý stát Jižní Súdán.

Další tři mapy se socioekonomickým tématem se nacházejí až na dvoustraně 60–61. U všech tří se nalézají číselné i grafické měřítko a přehledná legenda. Zajímavá je problematika vlastních názvů měst, kde ve dvou případech, u kterých tomu tak na *Politické mapě* nebylo, je přidán v závorce český překlad. Jedná se konkrétně o města Casablanca a Kapské město. Na straně 60 je mapa *Hospodářství* v měřítku 1 : 40 000 000 a na straně 61 jsou mapy *Cestovní ruch* a *Hustota zalidnění* v měřítku 1 : 55 000 000 pootočený o 90 stupňů doleva.

3.2.3.3 Obecně zeměpisné mapy

Strany 62 až 65 jsou vyhrazeny obecně zeměpisným mapám Afriky. Těch se v atlase nachází 6 a jsou uvedeny za sebou v tomto pořadí *Severozápadní Afrika* v měřítku 1 : 17 500 000, *Blízký východ* v měřítku 1 : 10 000 000, *Severovýchodní Afrika*, *Střední*

Afrika a *Jižní Afrika*, *Madagaskar* vždy v měřítku 1 : 17 500 000 a jako poslední *Gauteng* v měřítku 1 : 10 000 000. Všechny mapy jsou zobrazeny pomocí Albersova kuželového zobrazení a u všech se nalézá číselné měřítko a souřadnicová síť. Grafické měřítko a barevná hypsometrie chybí u dvou map *Blízký východ* a *Guateng*. Kromě mapy *Severozápadní Afrika* jsou všechny mapy pootočeny o 90 stupňů doleva.

3.2.3.4 Doplnující materiály

Přidaných materiálů je v atlase několik druhů.

První z nich, *Přehled států*, zabírá spodní část strany 56 a celou následující stranu. U každé africké země se nejprve nachází vlajka dané země, dále jsou vždy v malé tabulce uvedeny údaje o rozloze, počtu obyvatel, státním zřízení/statutu, roku vzniku, hlavním městě a jeho počtu obyvatel, dalších městech a jejich počtu obyvatel a HDP v paritě kupní síly. U údajů celkového počtu obyvatel, počtu obyvatel hlavního města a počtu obyvatel dalších měst je v závorce poznámka, že údaje jsou brány k roku 2012. U HDP jsou data brána z roku 2011. U informací není nikde napsán jejich zdroj.

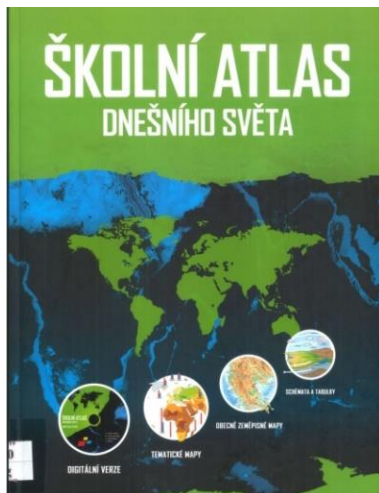
Na další straně je 5 tabulek se zeměpisnými rekordy Afriky. V první tabulce je uvedeno 10 významných vrcholů (pohoří). Dále pak následuje 10 nejdelších řek, 4 největší přírodní jezera a název země, kde se tato jezera nachází, 3 největší ostrovy a 3 největší umělé nádrže co se plochy týče.

Ve spodní části strany 59 se nalézá grafické znázornění podnebných podmínek šesti afrických měst (Dar el-Beida, Káhira, Conakry, Addis Abeda, Kinshasa a Kapské Město). V grafickém přehledu jsou zahrnuty tyto údaje: nadmořská výška, ve které dané město leží, průměrné měsíční teploty vzduchu, průměrné měsíční úhrny srážek, průměrná roční teplota vzduchu a průměrný roční úhrn srážek.

Poslední nemapovou částí o Africe je seznam 17 největších městských aglomerací podle počtu obyvatel z roku 2012. Opět zde není uveden žádný zdroj, odkud údaje pocházejí.

3.3 Školní atlas dnešního světa (TERRA-KLUB)

Obrázek 5 – Školní atlas dnešního světa – titulní strana

Zdroj: Školní atlas dnešního světa, 2011

3.3.1 Obecné údaje

Autory atlasu jsou Mgr. Martin Hanus a RNDr. Luděk Šídlo, Ph.D. Dílo bylo vydáno nakladatelstvím TERRA-KLUB v roce 2011 jako 1. vydání. ISBN 187 stránkového atlasu analyzovaného v bakalářské práci je 978-80-902282-6-9. Atlas byl schválen MŠMT dne 28. února 2011 pod jednacím číslem 22404/2010-22. Schválen byl pro výuku zeměpisu na základních a středních školách s dobou platnosti 6 let. Atlas je prodáván v pevné vazbě V8 za běžnou cenu 398 Kč.

3.3.2 Struktura atlasu

Školní atlas dnešního světa je rozdělen na přední a zadní předsádku, stranu s obsahem a 4 hlavní kapitoly.

Přední předsádka je věnována fyzické mapě světa v měřítku 1 : 82 000 000. Obsah se nachází na straně 3.

První kapitolou je *Člověk a příroda* (str. 4–25). Tato kapitola je dále rozdělena na 2 podkapitoly: *Země ve vesmíru* (str. 6–11) a *Zemské sféry* (str. 12–25).

Po první kapitole následuje nejobsáhlejší kapitola s názvem *Člověk a společnost* (str. 26–101). Ta je dále rozdělena na podkapitoly *Obyvatelstvo* (str. 28–49), *Hospodářství* (str. 50–81) a *Rozložení moci* (str. 82–102).

Jednotlivé kontinenty jsou zvlášť probírány v šesti podkapitolách kapitoly *Země na mapách* (str. 102–157).

Evropě (str. 106–125) je věnováno 34 map. Z toho 5 map je s fyzicko-geografickým tématem (1 mapa v měřítku 1 : 20 000 000 a 4 mapy v měřítku 1 : 100 000 000), 7 map se socioekonomickým tématem (1 mapa v měřítku 1 : 20 000 000 a 6 map v měřítku 1 : 100 000 000) a 22 obecně zeměpisné mapy (1 mapa v měřítku 1 : 1 800 000, 1 : 1 800 000 a 1 : 3 500 000, 3 mapy v měřítku 1 : 5 000 000, 1 mapa v měřítku 1 : 5 200 000, 4 mapy v měřítku 1 : 5 500 000, 1 mapa v měřítku 1 : 6 500 000, 1 : 7 000 000 a 1 : 7 500 000, 3 mapy v měřítku 1 : 10 000 000, 1 mapa v měřítku 1 : 10 400 000, 2 mapy v měřítku 1 : 10 500 000 a 2 mapy s neuvedeným měřítkem).

Druhým znázorněným kontinentem je Asie (str. 126–133). Zabývá se jí 16 map. Fyzicko-geografickou tematikou se zabývá 5 map (1 mapa v měřítku 1 : 20 000 000 a 4 mapy v měřítku 1 : 100 000 000), socioekonomickou tematikou také 5 map (1 mapa v měřítku 1 : 20 000 000 a 4 mapy v měřítku 1 : 100 000 000) a obecně zeměpisnou tematikou 6 map (1 mapa v měřítku 1 : 6 500 000, 1 mapa 1 : 16 000 000, 2 mapy v měřítku 1 : 28 000 000, 1 mapa v měřítku 1 : 35 000 000 a 1 mapa v měřítku 1 : 40 000 000)

Jako v předešlých atlasech, tak ani ve Školním atlase dnešního světa, není Amerika rozdělena zvlášť na Severní a Jižní Ameriku, ale mapy vždy zobrazují pouze jednu část amerického kontinentu. Celkově zabírá Amerika 21 map na stranách 134–143. 12 z nich se věnuje Severní Americe: 5 fyzicko-geografických map (1 mapa v měřítku 1 : 7 500 000, 1 mapa v měřítku 1 : 40 000 000 a 3 mapy v měřítku 1 : 100 000 000), 5 socioekonomických map (1 mapa v měřítku 1 : 15 000 000 a 4 mapy v měřítku 1 : 100 000 000) a 2 obecně zeměpisné mapy v měřítku 1 : 18 000 000. Jižní Amerika je znázorněna na 9 mapách, z nichž 4 jsou fyzicko-geografické (1 mapa v měřítku 1 : 40 000 000 a 3 mapy v měřítku 1 : 100 000 000) a 5 socioekonomických (1 mapa v měřítku 1 : 40 000 000 a 4 mapy v měřítku 1 : 100 000 000)

Afrikou se podrobněji zabývá podkapitola této bakalářské práce 1.3.3.

V podkapitole *Oceánie* (str. 150–155) se nachází 16 map. 3 z nich jsou fyzicko-geografické (1 mapa v měřítku 1 : 50 000 000 a 2 mapy v měřítku 1 : 100 000 000), 5 socioekonomických (1 mapa v měřítku 1 : 50 000 000 a 4 mapy v měřítku

1 : 100 000 000) a 8 obecně zeměpisných (1 mapa v měřítku 1 : 300 000, 1 mapa v měřítku 1 : 1 250 000, 1 mapa v měřítku 1 : 3 500 000, 1 mapa v měřítku 1 : 5 000 000, 1 mapa v měřítku 1 : 6 000 000, 2 mapy v měřítku 1 : 10 000 000 a 1 mapa v měřítku 1 : 18 000 000).

Poslední podkapitola se zabývá polárními oblastmi (str. 156–157). V ní se objevují 3 fyzické mapy (1 mapa v měřítku 1 : 5 000 000, 1 mapa v měřítku 1 : 25 000 000 a 1 mapa v měřítku 1 : 26 000 000).

Po kontinentech přichází na řadu kapitola *Přílohy* (str. 158–187), která je rozdělena na čtyři podkapitoly: *Tabulkový přehled zemí* (str. 160–163), *Vlajky světa* (str. 164–167), *Místopisný rejstřík* (str. 168–185) a *Výukové schéma* (str. 186–187).

Zadní předsádka je vyhrazena pro politickou mapu světa v měřítku 1 : 82 000 000.

3.3.3 Vyobrazení Afriky

Vyobrazení Afriky se nachází hned na přední předsádce v rámci fyzické mapy světa v měřítku 1 : 82 000 000, pro kterou byla užitá Robinsonova nepravá válcová projekce. Tato projekce byla použita i pro všechny další mapy světa, které jsou zmíněny v této podkapitole bakalářské práce.

V první kapitole *Člověk a příroda* je znázorněno 17 tematických map světa, na nichž nechybí ani Afrika. Jedná se o tyto mapy: *Geologická stavba země, Litosférické desky, Úmoří oceánů a mořské proudy, Specifický odtok, Srážky, Povrchový odtok, Teplota, Podnebné pásy, Půdní typy, Hlavní biomy světa, Ekologická stopa, Degradace půd, Ohrožení lesů, Znečištění vod, Znečištění ovzduší, Významné národní parky a Podíl chráněných území na rozloze státu.*

V kapitole *Člověk a společnost* se nachází tematických map světa mnohem více, konkrétně 115. Seznam map v této kapitole je následující: *Vývoj rozšíření člověka, Demografická revoluce, Vývoj počtu obyvatel v regionech, Vývoj hustoty zalidnění (3 mapy: hustota zalidnění v roce 1950, 2008 a 2050), Hustota zalidnění, Lidské rasy v 15. století, Rozšíření lidských ras, Užívání písem ve světě, Jazykové rodiny, Náboženství v roce 1500, Náboženství v roce 1850, Rozšíření náboženství, Naděje dožití, Úhrnná plodnost, Přirozený přírůstek obyvatelstva, Počet lékařů, Kojenecká úmrtnost, Výskyt nemocí (4 mapy: Kardiovaskulární nemoci, Novotvary, HIV, Malárie), Index stáří, Uprchlíci (2 mapy: Podle země původu, Podle země azylu), Migrační saldo,*

Hlavní migrační tahy v historii, Hlavní migrační tahy v současnosti, Míra urbanizace (3 mapy: míra urbanizace v roce 1950, 2008 a 2050), Podíl hospodářských sektorů na tvorbě HDP, Podíl hospodářských sektorů na zaměstnanosti, Hrubý domácí produkt, Typy zemědělství, Obchod se zemědělskými produkty, Pracovníci v zemědělství, Význam zemědělství, Produktivita zemědělství, Intenzita zemědělství, Vývoj využití půdy, Využití půdy, Pěstování pšenice, Pěstování rýže, Pěstování kukuřice, Pěstování brambor, Chov skotu, Chov prasat, Chov drůbeže, Těžba paliv v regionech, Nerostné suroviny, Zaměstnanost v průmyslu, Obchod s průmyslovými produkty, Význam průmyslu, Spotřeba PEZ, Jaderné elektrárny, Produkce elektřiny, Textilní průmysl, Potravinářský průmysl, Strojírenský průmysl, Hutnický průmysl, Chemický průmysl, Význam zpracovatelského průmyslu, Zaměstnanost ve službách, Význam služeb, Automobilizace, Strana silničního provozu, Silniční doprava, Železniční doprava, Potrubní doprava, Telefonizace, Internetizace, Hlavní směry letecké dopravy, Odbavení cestujících v letecké dopravě, Hlavní směry námořní nákladní dopravy, Hustota splavných toků, Hlavní burzy světa, Celková bilance zahraničního obchodu, Příjmy v cestovním ruchu, Význam cestovního ruchu, Návštěva kina, Počet televizorů a televizních stanic, Povinná školní docházka, Děti nechodící do školy, Gramotnost, Význam vzdělání, Výdaje na vědu a výzkum, Patentované vynálezy, Státy dle stupně rozvoje, Svět v roce 1815, Zámorské objevy, Svět v roce 1914, Současné státy dle roku vzniku, Globální jádra rozvoje, Chudoba pod 2 USD na den, Chudoba pod 1,25 USD na den, Národní hranice chudoby, Současné oblasti neklidu, Oběti konfliktů po roce 1945, Konflikty ve 20. století (3 mapy: konflikty v letech 1900-1918, 1919-1945 a 1946-1989), Dovoz zbraní, Velikost armád, Výdaje na armádu, Míra demokracie, Formy vlády, Vojensko-politické organizace, Ekonomické organizace, Výrobní závody koncernu Volkswagen, Spotřeba Coca-Coly, Šíření kultury, Šíření mobilních telefonů.

U tematických map z kapitol *Člověk a příroda* a *Člověk a společnost* se nenacházejí žádná číselná měřítka, a tak nelze přesně určit, v jakém měřítku jsou vyobrazeny.

Poslední mapou světa je politická mapa v měřítku 1 : 82 000 000 nacházející se na zadní předsádce.

Pro samotnou Afriku je v atlase vyhrazeno 6 stran (str. 144–149), na kterých se nachází celkem 12 map.

3.3.3.1 Fyzicko-geografické mapy

Obrázek 6 - Školní atlas dnešního světa – fyzická mapa

Zdroj: Školní atlas dnešního světa, 2011

Do této části patří 3 mapy Afriky. Bylo zde užito Lambertovo plochojevné azimutální zobrazení.

První dvě, *Vodstvo* a *Podnebné pásy*, jsou hned na straně 144. Obě dvě mapy jsou pootočený o 90 stupňů doleva, mají sice legendu, ale měřítko pouze grafické a jsou bez vyznačené souřadnicové sítě. Kvůli absenci číselného měřítka není možno určit použité měřítko. Na mapě *Podnebné pásy* jsou přidány 4 grafy zobrazující průměrné měsíční teploty vzduchu a průměrné měsíční úhrny srážek ve 4 afrických městech (In Salah, Káhira, Yaoundé a Kapské město). K mapě *Vodstvo* jsou takto přidány tři grafy zobrazující průměrné měsíční podíly ročního odtoku tří afrických řek (Nil, Cheliff a Kongo).

Fyzická mapa Afriky na straně 146 je v měřítku 1 : 40 000 000 a nechybí číselné ani grafické měřítko. Dále je přítomna i souřadnicová síť a barevná hypsometrie. Na fyzické mapě jsou znázorněny hranice států a některá africká hlavní města. U měst jsou opět použity vlastní názvy v originálním znění (pokud se jedná o název města psaný v originálním jazyce arabsky, tak je název přepsán do latinského písma)

s českými překlady v závorkách. To stejné pravidlo se týká i názvů řek. Ostatní toponyma jsou psána pouze v českém jazyce.

3.3.3.2 Socioekonomické mapy

Obrázek 7 - Školní atlas dnešního světa – politická mapa

Zdroj: Školní atlas dnešního světa, 2011

Map se socioekonomickou tematikou je ve Školním atlase dnešního světa 5 a pro všechny bylo užito Lambertovo plochojevné azimutální zobrazení.

První čtyři mapy (*Přirozený přírůstek*, *Hustota zalidnění*, *Zaměstnanost v zemědělství* a *Hrubý domácí produkt*) jsou na straně 145. U map se nachází pouze grafické měřítko a legenda. Kvůli scházejícímu číselnému měřítku není opět možné určit velikost měřítko. Zeměpisná síť na mapě schází, stejně tak zdroje uvedených dat.

Politická mapa na straně 147 už má číselné i grafické měřítko a zeměpisnou síť. Pro mapu bylo použito měřítko 1 : 40 000 000. Názvy států jsou v pouze v českém jazyce a pro zbytek toponym byla použita stejná metodika jako u fyzické mapy Afriky.

3.3.3.3 Obecně zeměpisné mapy

V atlase se nacházejí 4 obecně zeměpisné mapy, pro něž bylo užito Lambertovo konformní kuželové zobrazení. Všechny mapy (*Severní Afrika a Středomoří*, *Guinejský záliv*, *Kapverdy* a *Východní Afrika*) jsou uvedeny s číselným i grafickým měřítkem, barevnou hypsometrií i souřadnicovou sítí. Prvně uvedená mapa se nachází

na straně 148, je v měřítku 1 : 20 000 000 a je pootočena o 90 stupňů vlevo. Zbylé tři mapy jsou na následující straně, přičemž mapa *Kapverdy* je v měřítku 1 : 10 000 000 a zbylé mapy jsou v měřítku 1 : 22 000 000.

3.3.3.4 Doplnující materiály

Přidaný materiál o Africe je ve Školním atlase dnešního světa je rozčleněn do několika kapitol a podkapitol.

Hned v úvodu ke kapitole *Příroda a člověk* se na straně 5 nachází fotografie vykáčeného deštného pralesa na Madagaskaru o rozměrech 88 x 79 mm. V téže kapitole, ale v podkapitole *Hydrosféra – povrchová voda* (str. 17), jsou totožné grafy odtokových režimů řek Kongo a Cheliff, které byly zmíněny v podkapitole *1.3.3.1 Fyzicko-geografické mapy*. V další podkapitole *Ochrana životního prostředí* (str. 24) je zveřejněna tabulka *Vývoj podílu chráněných území*, ve které jsou uvedeny údaje o podílu chráněných území v makroregionu Severní Afrika a Subsaharská Afrika v letech 1990, 2000, 2009 a změna mezi lety 1990-2009 v procentních bodech.

V úvodu kapitoly *Člověk a společnost* (str. 26–27) jsou 3 fotografie z afrického kontinentu. Na prvních dvou fotografiích o rozměrech 88 x 93 mm je nejdříve zobrazena čtveřice mužů pracujících v nespécifikovaném zlatém dole v Sierra Leone a poté žáci ve své třídě na základní škole v uprchlickém táboře v Súdánu. Třetí fotografie o rozměrech 88 x 93 mm zobrazuje několik lidí na nákladním voze vykládajících humanitární pomoc na nespécifikovaném místě. Na straně 34 v podkapitole *Lidské rasy* je schéma znázorňující rasovou strukturu kontinentů včetně Afriky. V podkapitole *Přirozený přírůstek* je graf týkající se vývoje úhrnné plodnosti na jednotlivých kontinentech od roku 1950 do roku 2050. V podkapitole *Zahraniční obchod* na straně 72 se nachází schéma ukazující strukturu světového obchodu jednotlivých kontinentů. Další doplňující materiál o Africe je umístěn hned o 2 strany dále v podkapitole *Cestovní ruch*, kde je ve schématu znázorněn podíl cestovního ruchu na HDP jednotlivých makroregionů včetně severní Afriky a subsaharské Afriky. Vedle prvního schématu se ještě nachází druhé schéma, které vyjadřuje jednotlivé podíly cestovního ruchu na zaměstnanosti v makroregionech, kde je opět uvedena severní Afrika se subsaharskou Afrikou. Ještě v téže kapitole jsou umístěny 4 grafy týkající se vývoje podílu zahraničních příjezdů do zemí regionů. Tentokrát už se nejedná o makroregiony, ale o celé kontinenty. Je zde zachycen vývoj

mezi lety 1950 až 2005. Na straně 82 v podkapitole *Rozdělení moci na zemi* je vyobrazeno schéma *Struktura vývoje HDP podle makroregionů světa*, tedy i Afriky a tentokrát Afriky jako celku. O 4 strany dále je uveřejněna tabulka *Dekolonizace Afriky*. V podkapitole *Ozbrojené síly* na straně 94 se nachází schéma *Vývoj armádních výdajů* jednotlivých makroregionů od roku 1990 po rok 2009. Tentokrát je severní Afrika přiřazena k Blízkému východu a subsaharská Afrika je označena jako „ostatní Afrika“.

V dalším úvodu, tentokrát ke kapitole *Země na mapách*, je pouze jedna fotografie. Její rozměry jsou 88 x 79 mm. Jedná se o satelitní snímek nespécifikované farmy v bezprostřední blízkosti řeky Orange.

Samotná podkapitola *Afrika* obsahuje doplňující informace o Africe v podobě zeměpisných rekordů (str. 144), to znamená seznam 5 největších ostrovů, 5 největších vrcholů, 5 největších jezer, 5 nejhlubších jezer, 5 nejdelších vodních toků a 5 nejvodnatějších toků.

V úvodu k poslední kapitole Školního atlasu dnešního světa se nachází opět pouze jedna fotografie z Afriky o rozměrech 88 x 79 mm zachycující několik ugandských dětí. O stranu dále začíná *Tabulkový přehled zemí*, který uvádí seznam všech zemí světa v abecedním pořadí. V seznamu udává ke každé zemi 11 údajů (hlavní město, rozlohu, počet obyvatel, hustotu zalidnění, přirozený přírůstek, gramotnost, urbanizaci, HDP dle PPP, formu vlády, internetovou doménu, mezinárodní zkratku státu). Na stranách 144 až 147 jsou opět v abecedním pořadí zobrazeny vlajky všech zemí světa.

3.4 Shrnutí

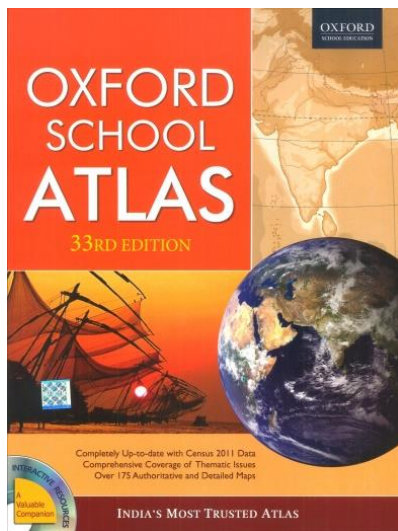
Hodnocení atlasů vydaných po roce 2005 v České republice bylo provedeno na třech publikacích. Všechny tyto atlasy jsou schváleny Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a jsou opatřeny ministerskou doložkou. Všechny tři atlasy se Africe věnují poměrně podrobně a obsahují několik tematických map. Atlasy se liší většinou pouze kvalitou mapových výstupů a množstvím doplňujících materiálů, jako např. rozšiřujícího textu.

4 Analýza reprezentace Afriky v zahraničních školních atlasech světa

Z důvodu špatné dostupnosti zahraničních atlasů bude v této části bakalářské práce hodnocena pouze část atlasu, kde je vyobrazen africký kontinent, které měl autor k dispozici.

4.1 Oxford School Atlas (Oxford University Press)

Obrázek 8 - Oxford School Atlas – titulní strana

Zdroj: Oxford School Atlas, 2012

4.1.1 Obecné údaje

Oxford School atlas je indický atlas vydaný v roce 2012 vydavatelstvím Oxford University Press. Atlas byl vydán prvně v roce 1915 a v této bakalářské práci je analyzováno jeho 33. vydání. Atlas má 120 stran, je napsán v anglickém jazyce a jeho ISBN je 978-0-19-807382-6.

4.1.2 Struktura atlasu

Úvodní pasáž atlasu je na stranách 4–9. Po této části je vyhrazeno 12 stran indickému subkontinentu. Na dalších stranách 22–57 je probírána samotná Indie. Další kapitoly jsou rozděleny takto: *Asie* (str. 58–65), *Evropa* (str. 66–71), *Afrika* (str. 72–75), *Severní Amerika* (str. 76–79), *Jižní Amerika* (str. 80–83), *Oceánie* (str. 84–86), *Svět* (str. 90–101), *Svět – fakta a čísla* (str. 102–105) a *Rejstřík* (str. 11–120).

4.1.3 Vyobrazení Afriky

Na osmi stranách kapitoly Afrika se nachází 10 map.

4.1.3.1 Fyzicko-geografické mapy Afriky

Do fyzicko-geografické sekce patří z indického atlasu 4 mapy Afriky.

První dvě fyzické mapy jsou na straně 72. U obou bylo užito Lambertovo azimutální plochojevné zobrazení. Fyzická mapa Afriky v měřítku 1 : 38 000 000 je doplněna malou fyzickou mapou Kapverd ve stejném měřítku. U mapy Afriky je číselné i grafické měřítko. U mapy Kapverd je pouze napsáno: „Ve stejném měřítku“. Zeměpisná síť je vyznačena pouze u mapy Afriky. U mapy Kapverd není pravděpodobně z důvodu malé zobrazené plochy. U obou map chybí barevné hypsometrie. Hranice afrických zemí nejsou na mapách vyznačeny a všechna toponyma jsou pouze v anglickém jazyce.

Druhé dvě mapy (*Průměrné roční srážky* a *Typy krajin*) jsou na straně 74. Mapy jsou zobrazeny pomocí azimutálního ekvidistantního zobrazení v příčné poloze. Obě mapy jsou v měřítku 1 : 81 000 000, ale měřítka u nich uvedena nejsou. Legenda ani zeměpisná síť však nechybějí.

4.1.3.2 Socioekonomické mapy Afriky

I v socioekonomické části jsou 4 mapy Afriky.

Na straně 73 jsou politické mapy Afriky a Kapverd. Jejich uspořádání ohledně měřítek, mapové projekce a zeměpisné sítě je stejné jako u fyzických map probíraných v podkapitole 2.7.3.1. Na politické mapě Afriky je Západní Sahara mylně ohraničena jako ostatní suverénní státy Afriky. Na druhou stranu je na mapě správně vyznačen stát Jižní Súdán.

Strana 74 obsahuje zbylé dvě mapy (*Populace* a *Hospodářství*) v měřítku 1 : 81 000 000. Měřítka, a to číselné i grafické, je uvedeno u mapy *Populace*. U mapy *Hospodářství* není uvedeno ani jedno měřítko. Legenda ani vyobrazená zeměpisná síť však nechybějí ani u jedné z map. Mapy jsou zobrazeny pomocí azimutálního ekvidistantního zobrazení v příčné poloze.

4.1.3.3 Obecně zeměpisné mapy

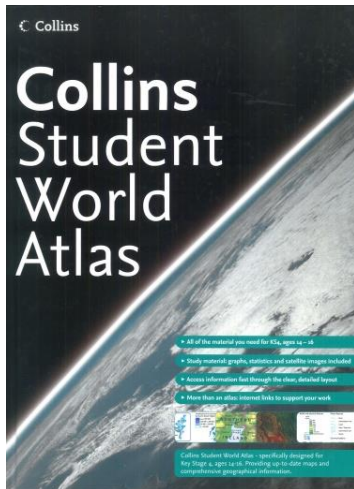
Indický atlas obsahuje dvě obecně zeměpisné mapy Afriky. Jedna zobrazuje jižní část Afriky a druhá Madagaskar. Jsou v měřítku 1 : 13 100 000 a bylo u nich použito Lambertovo azimutální plochojevné zobrazení. Měřítka (číselné a grafické) jsou pouze u mapy jižní Afriky. U mapy Madagaskaru je opět pouze napsáno: „Ve stejném měřítku“. Zeměpisná síť je zobrazena na obou mapách.

4.1.3.4 Doplnující materiály

V kapitole *Afrika* indického atlasu se nenachází žádný doplňující text, tabulky či fotografie týkající se Afriky.

4.2 Collins Student World Atlas

Obrázek 9 – Collins Student World Atlas – titulní strana

Zdroj: Collins Student World Atlas, 2005

4.2.1 Obecné údaje

Collins Student World Atlas je soubor mapových děl vydaných v roce 2005 ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska v nakladatelství Harper Collins Publishers. Atlas má celkem 168 stran a je napsán anglickým jazykem. Publikace je vydána pod ISBN 0-00-719549-4. V roce 2007 vyšel ve stejném nakladatelství atlas s názvem Collins Student World Atlas – Know your world, který je tomuto až na barevné provedení map velmi podobný. Atlas byl vydán pod ISBN 978-0-00-779242-9.

4.2.2 Struktura atlasu

V úvodu atlasu najdeme na 4 stranách údaje o mapových symbolech. Dále pak satelitní snímky, obecné údaje o měřítkách a souřadnicových systémech. Kapitoly jsou rozděleny následovně: *Spojené království* (str. 8–33), *Evropa* (str. 34–59), *Severní Amerika* (str. 60–71), *Jižní Amerika* (str. 72–81), *Afrika* (str. 82–89), *Asie* (str. 90–107), *Oceánie* (str. 108–112) a *Svět* (str. 113–168).

4.2.3 Vyobrazení Afriky

Africe je v tomto atlasu věnováno celkem 8 stran. Pro mapy Afriky bylo využito Lambertovo azimutální plochojevné zobrazení.

4.2.3.1 Fyzicko-geografické mapy Afriky

Fyzická mapa Afriky se nachází na straně 82. Je vyobrazena v měřítku 1 : 37 000 000. Součástí této mapy je vyobrazení zeměpisné sítě a hranic států, což umožňuje větší přehlednost. K této mapě je připojeno druhé mapové pole, kde je v měřítku 1 : 115 000 000 vyobrazeno rozdělení Afriky do fyzicko-geografických regionů. U obou těchto map nechybí legenda, která se vztahuje k výškovému profilu. Pod mapou je použito číselné měřítko. Na straně 83 se dále nacházejí tři fyzicko-geografické mapy, které jsou v měřítku 1 : 77 000 000. Pro tyto mapy bylo využito měřítka číselného i grafického. V horní části stránky se nacházejí dvě mapy věnované tlaku a teplotám pro měsíce leden a červenec. U každé mapy se nachází přehledná legenda. Na mapách teplot a tlaku nejsou vyobrazeny hranice jednotlivých států, jsou zde však vyobrazeny hlavní vodní toky kontinentu. Pro větší přehlednost jsou obě mapy doplněny o rovník, obratník Raka a Kozoroha. K mapě je připojena přehledná legenda. Druhá půlka stránky je věnována srážkovým poměrům. Nachází se zde mapa srážek, kde je stejně jako na předchozích dvou mapách vyobrazen rovník a obratníky Raka a Kozoroha a významné vodní toky. K mapě srážek jsou připojené srážkové diagramy afrických měst, které jsou na mapě vyobrazeny (Alžír, Timbuktu, Conakry, Nairobi, Walvis Bay). Každému tomuto městu je také věnována přehledná tabulka ročních minimálních a maximálních teplot a srážek. Jako zdroj dat k těmto mapám jsou uvedeny odkazy na Met Office Africa Forecast, World Meteorological organization a BBC World Weather.

4.2.3.2 Socioekonomické mapy Afriky

Politická mapa Afriky se v tomto atlasu nachází na straně 84 a to pouze v měřítku 1 : 115 000 000, které je vyobrazeno číselnou formou. Na mapě je zobrazeno sporné území Západní Sahary. Vzhledem k roku vydání atlasu je Súdán vyobrazen jednotně. Další socioekonomické mapy se nacházejí na straně 88 a věnují se pouze území státu Keňa. V horní části stránky se nacházejí dvě mapy Keni, obě v měřítku 1 : 15 000 000. První je tematicky zaměřená na hustotu zalidnění Keni. Na mapě jsou vyobrazena města v Keni, která mají více jako 10 000 obyvatel. U mapy se nachází legenda a číselné měřítko. Druhá mapa je věnována přirozenému přírůstku Keni. Území je rozděleno na větší geografické celky. Stejně jako u první mapy je použita legenda a číselné měřítko. V dolní části stránky je mapa Keni, kde je vyobrazený turismus. Mapa je v měřítku 1 : 10 500 000, které je opět vyobrazeno číselnou formou. V mapě se nachází

umístění národních parků, přírodních rezervací, hotelů a chat, na což odkazuje legenda. K mapě je připojen výšečový graf zobrazující data o turistech, kteří Keňu navštívili v roce 2002. Dále je připojen sloupcový graf s daty o turistickém ruchu v letech 1997 – 2002. Na této straně je navíc přidána i tabulka urbanizace měst Nairobi, Mombasa, Kisumu, Nakuru a Eldoret a graf růstu populace v letech 1950 – 2010.

Na straně 89 je zobrazena mapa Keni opět v měřítku 1 : 15 000 000, která se věnuje ekonomické aktivitě. Na mapě jsou vyobrazeny hlavní industriální centra a legenda obsahuje znakový klíč k jednotlivým hospodářským odvětvím. Na této straně se nachází také mapa Nairobi vyobrazující socioekonomické zóny města. V druhé půlce stránky se nachází mapa světa, která vyobrazuje vývoz zboží z Keni a dovoz do Keni pro rok 2002. Tato mapa je v měřítku 1 : 175 000 000. Pro socioekonomické mapy bylo využito především oficiálních webových stránek státu Keňa, dále Kenya Tourist Board a Central Bureau of Statistics.

4.2.3.3 Obecně zeměpisné mapy

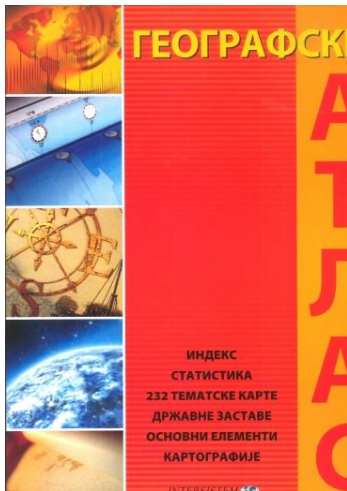
Obecně zeměpisné mapy Afriky jsou rozděleny na severní Afriku nacházející se na dvoustraně 84-85 a na mapu jižní Afriky na straně 86. Na straně 87 se nachází obecně zeměpisná mapa Keni. Mapy jsou v měřítku 1 : 20 000 000, mapa Keni v měřítku 1 : 5 000 000 a je využito jak grafického, tak číselného měřítka. Ke každé mapě je připojen podrobný znakový klíč. U všech těchto map je využita zeměpisná síť a administrativní hranice jednotlivých afrických států.

4.2.3.4 Doplnující materiály

Tento atlas je vhodně doplněn o tabulky a grafy, které byly popsány výše v jednotlivých kapitolách. V části atlasu věnované Africe se nenacházejí žádné obrázky či satelitní snímky, které by se k tomuto území vztahovaly.

4.3 Geograficki atlas

Obrázek 10 - Geograficki atlas – titulní strana

Zdroj: Geograficki atlas, 2009

4.3.1 Obecné údaje

Tento atlas byl vydán v Srbsku v roce 2009 v nakladatelství Intersistem Kartografija. Celkový počet stran je 96 a celý atlas včetně popisků je napsán v srbském jazyce, je v něm tedy využita cyrilice. Publikace byla vydána pod ISBN 978-86-7722-314-4.

4.3.2 Struktura atlasu

Atlas je rozdělen do následujících kapitol: *Úvod a znakový klíč* (str. 3–5), *Svět* (str. 6–11), *Evropa* (str. 12–15), *Jižní Evropa* (str. 16–19), *Balkánské státy* (str. 20–23), *Západní Evropa* (str. 20–30), *Severní Evropa* (str. 31), *Východní Evropa* (str. 32–33), *Evropa-Asie* (str. 34), *Asie* (str. 35–38), *Jihozápadní Asie* (str. 39–41), *Jižní Asie* (str. 42), *Jihovýchodní Asie* (str. 45), *Afrika* (str. 46–48), *Severní Afrika* (str. 50), *Střední Afrika* (str. 51), *Jižní Afrika* (str. 52), *Severní Amerika* (str. 53–59), *Jižní Amerika* (str. 60–64), *Austrálie a Oceánie* (str. 65–68), *Polární oblasti* (str. 69), *Oceány* (str. 70–71), *Srbsko, Černá Hora* (str. 79–86), *Jmenný rejstřík* (str. 87–96).

4.3.3 Vyobrazení Afriky

Africe je v tomto atlasu věnováno 7 stran, na kterých se nachází 12 tematických map. Pro mapy bylo využito Lambertovo ekvivalentní azimutální zobrazení.

4.3.3.1 Fyzicko-geografické mapy Afriky

Fyzicko-geografickým poměrům se v atlasu věnuje celkem osm tematických map. Na straně 46 jsou k obecně zeměpisné mapě Afriky v měřítku 1 : 45 000 000, zobrazeny tři tematické mapy v měřítku 1 : 96 000 000. Mapy jsou zaměřeny na morfologické a geomorfologické celky a výškové poměry kontinentu. Všechny tři mapy mají přehlednou legendu a všechny mají vyobrazené číselné měřítko. U map chybí zeměpisná síť a nejsou zde ani znázorněny administrativní hranice států. Na každé mapě jsou naopak vyobrazeny hlavní africké toky. Další fyzicko-geografické mapy najdeme na straně 48. Nachází se zde tematická mapa vegetačních pásů a srážkových poměrů, obě v měřítku 1 : 75 000 000. Dále se na této straně nacházejí dvě mapy teplot – jedna pro měsíc červenec, druhá pro měsíc leden. Mapy teplot jsou zobrazeny v měřítku 1 : 148 000 000. Na této straně je u všech map použito číselné měřítko a u každé mapy je přehledná legenda. Stejně jako na předchozí straně chybí vyznačení hranic jednotlivých států Afriky i zeměpisná síť.

4.3.3.2 Socioekonomické mapy Afriky

Na straně 47 se nachází celkem pět tematických map. Největší z nich, v měřítku 1 : 45 000 000, je mapa politická. Na mapě je vyobrazena zeměpisná síť, číselné i grafické měřítko. Západní Sahara je hranicemi oddělena jako samostatný stát. Dále se na této straně nachází mapa rozdělující Afriku na čtyři regionální celky – severní, západní, východní a jižní Afriku. Tato mapa je v měřítku 1 : 96 000 000, které je zobrazeno pouze číselně. U mapy zcela chybí zeměpisná síť, hranice států naopak zobrazeny jsou. Na této straně najdeme další tematické mapy v měřítku 1 : 96 000 000 – *Hustota zalidnění*, *Dekolonizace Afriky* a *Jazyky*. U všech map je zobrazeno číselné měřítko, přehledná legenda, hranice států chybí pouze u mapy hustoty zalidnění, zobrazeny jsou však hlavní vodní toky. U všech map chybí zeměpisná síť. Další dvě mapy socioekonomického charakteru se nacházejí na straně 48. Jedná se o mapy věnující se zemědělství a hospodářství. Velikost map je 1 : 60 000 000, měřítko je číselné. U obou map chybí zeměpisná síť, zobrazeny jsou naopak hranice států a k oběma mapám je připojen velmi podrobný znakový klíč.

Tematické mapy se nacházejí i na dalších stranách, které se podrobněji věnují jednotlivým regionům Afriky. Na straně 49 jsou k obecně zeměpisné mapě severní Afriky přidány i dvě mapy zobrazující hospodářství a zemědělství v regionu. Obě mapy jsou v měřítku 1 : 40 000 000, nejsou zobrazeny hranice států ani zeměpisná síť.

U každé mapy je vyobrazena velmi podrobná legenda. Na mapě hospodářství je velmi sporadicky zobrazena hustota zalidnění a přidán je i graf podílu městského a venkovského obyvatelstva. Strana 50 se věnuje regionu západní Afriky. K obecně zeměpisné mapě je přidána mapa zemědělství, hospodářství a na rozdíl od předchozí strany je hustota zalidnění na samostatné mapě. Všechny tři mapy jsou zobrazeny v měřítku 1 : 63 000 000. Obdobně je to i na straně 51, která se věnuje regionu východní Afriky, i na straně 52, kde je vyobrazen region jižní Afrika. Na straně 51 jsou mapy ve stejném měřítku jako na straně předchozí, na straně 52 pak v měřítku 1 : 70 000 000.

4.3.3.3 Obecně zeměpisné mapy

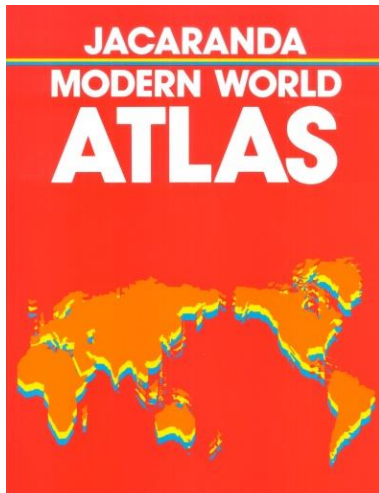
Jak již bylo výše řečeno, obecně zeměpisné mapy Afriky se v tomto atlasu nacházejí na stranách 49-52 a jsou zobrazeny dle regionálního rozdělení, které koresponduje s mapou na straně 47. U všech obecně zeměpisných map je zobrazena zeměpisná síť i hranice států. V mapách se však nacházejí značky, ke kterým chybí legenda. U regionu severní, západní a východní Afriky je zobrazeno číselné i grafické měřítko a to v poměru 1 : 18 000 000. Mapa jižní Afriky je v měřítku 1 : 23 000 000. K mapě východní Afriky je připojena mapa v měřítku 1 : 23 000 000, která zobrazuje detail souostroví Seychely. U mapy jižní Afriky se nachází mapa okolí ostrova Mauricius v měřítku 1 : 10 000 000.

4.3.3.4 Doplnující materiály

Ani v tomto atlasu se nenachází žádný doplňující materiál kromě grafů, které jsou u některých map přidány do legendy.

4.4 Jacaranda Modern World Atlas

Obrázek 11 - Jacaranda Modern World Atlas – titulní strana

Zdroj: Jacaranda Modern World Atlas, 2005

4.4.1 Obecné údaje

Atlas Jacaranda Modern World byl vydán v Australském společenství v roce 2005. První vydání vyšlo již v roce 1986. Poslední vydání vyšlo v nakladatelství John Wiley and Sons Australia, Ltd. Celý atlas o počtu 48 stran včetně popisků je napsán v anglickém jazyce. ISBN 0 7016 2101 X.

4.4.2 Vyobrazení Afriky

Africký kontinent je v tomto atlasu vyobrazen na čtyřech stranách. Pro mapy bylo použito azimutální plochojevné zobrazení.

4.4.2.1 Fyzicko-geografické mapy Afriky

Na dvoustraně 28–29 se nachází fyzická mapa, ve které je zobrazeno několik prvků. Připojená legenda odkazuje na přítomnost hlavních vegetačních pásů a typů využití půdy (land-use). Mapa obsahuje také znakový klíč hlavních těžebních surovin. Pro tuto mapu bylo využito měřítko 1 : 24 000 000 a to jak v číselné, tak grafické podobě. V mapě je vyobrazena také zeměpisná síť a administrativní hranice států. Na další straně se pak nachází fyzická mapa v měřítku 1 : 35 000 000. Opět bylo využito obou typů měřítek. Na mapě jsou vyobrazeny hranice států a legenda odkazuje na barevnou hypsometrii.

4.4.2.2 Socioekonomické mapy Afriky

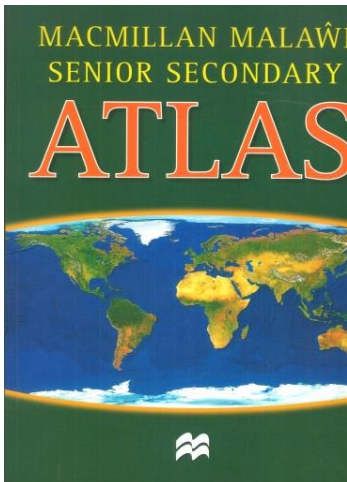
Socioekonomické mapy v tomto atlasu zastupuje pouze politická mapa Afriky. Stejně jako předchozí mapa je v měřítku 1 : 35 000 000, které je vyobrazeno číselně i graficky. Legenda rozlišuje velikost značek a popisků měst dle počtu obyvatel. Zcela v ní ale chybí značka pro hlavní města států. Na této mapě je zobrazena zeměpisná síť. Ze sporných území zcela chybí jakékoli vyznačení Západní Sahary a Súdán je vzhledem k roku vydání stále zobrazen jako jeden stát.

4.4.2.3 Doplnující materiály

V atlasu se nenacházejí žádné doplňující prvky. Zcela tak chybějí grafy, tabulky, obrázky nebo satelitní snímky.

4.5 MacMillan Malawi Senior Secondary Atlas

Obrázek 12 - MacMillan Malawi Senior Secondary Atlas – titulní strana

Zdroj: McMillan Malawi Senior Secondary Atlas, 2005

4.5.1 Obecné údaje

Atlas vyšel v republice Malawi v roce 2005. Vydalo ho nakladatelství MacMillan Malawi v počtu 119 stran, které jsou psány výhradně v anglickém jazyce. ISBN tohoto vydání je 99908 70 08 X.

4.5.2 Struktura atlasu

Atlas je rozdělen do jedenácti kapitol, které jsou rozděleny takto: *Hlavní* (str. 4–10), *Malawi* (str.11–28), *Střední a jižní Afrika* (str. 29–30), *Afrika* (str. 36–55), *Evropa* (str.56–59), *Asie* (str. 60–63), *Severní Amerika* (str. 64–67), *Jižní Amerika* (str. 68–71), *Austrálie* (str. 72–75), *Svět* (str. 78–103), *Rejstřík* (str. 104–119).

4.5.3 Vyobrazení Afriky

Africkému kontinentu je v tomto atlasu věnováno celkem 45 stran (z toho 18 stran státu Malawi), na kterých se nachází 47 tematických map. Všechny tyto mapy jsou v azimutálním plochojevném zobrazení.

4.5.3.1 Fyzicko-geografické mapy Afriky

Na straně 37 se nachází fyzická mapa celého afrického kontinentu v měřítku 1 : 42 000 000, které je vyobrazeno jak číselně, tak graficky. Jako legenda slouží barevná hypsometrie. U mapy jsou vyobrazené jak administrativní hranice států, tak zeměpisná síť. Mapa je doplněna o grafické znázornění výškového profilu. Dvoustrana 38-39 je věnována klimatu. Najdeme zde celkem šest tematických map zobrazujících

teploty v lednu a červenci, dále pak mapy ročních srážek, srážek v dubnu a říjnu. Poslední mapa vyobrazuje klimatické regiony Afriky. Všechny tyto zmíněné mapy jsou v měřítku 1 : 85 000 000, vyobrazeny jsou všechny mapy souhrnně a to jak číselně, tak graficky. V každé mapě jsou vyznačeny hranice států, ale zcela chybí zeměpisná síť. Ke každé mapě je připojena legenda. Na straně 39 se navíc nacházejí klimadiagramy pro různá africká města. Na další dvoustraně jsou vyobrazeny dvě mapy Afriky v měřítku 1 : 42 000 000. Jedna je věnována geologickému vývoji a členění kontinentu, druhá typům půd. Grafické prvky jsou stejné jako na předchozích mapách. Strana 42 nabízí mapu ve stejném měřítku se stejnými grafickými prvky jako na předchozích dvou stranách. Mapa je tematicky zaměřena na vegetační pásma. Na další straně je opět graficky stejně znázorněná mapa, zde je však zaměřena na počasí, zdroje a závlahu. K této mapě je připojena detailní mapa povodí Nilu, která je zobrazena v grafickém i číselném měřítku 1 : 20 000 000.

4.5.3.2 Socioekonomické mapy Afriky

Socioekonomických typů map je v tomto atlasu největší počet. Všechny tyto mapy mají společné grafické prvky. U každé mapy se nachází přehledná legenda, měřítko je vyobrazeno číselnou i grafickou formou. Na každé mapě jsou vyznačeny hranice států, ale u každé mapy chybí zeměpisná síť. Dvoustrana 44–45 se velmi detailně věnuje zemědělství a najdeme zde 21 map. Na straně 44 se nachází mapa věnující se obecně zemědělství v Africe. Velikost mapy je 1 : 61 400 000. Tento mapový rámeček je doplněn o dvě mapy v měřítku 1 : 140 000 000 vyobrazující počet lidí pracujících v zemědělství v roce 1997 a stav zemědělství v roce 1996. Na stejné straně se nacházejí dva kartodiagramy, které vyjadřují data z oblasti lesnictví a rybolovu. Oba tyto kartodiagramy jsou v měřítku 1 : 84 000 000. Na straně 45 se nachází 16 tematických map, které se postupně věnují jednotlivým plodinám pěstujícím se na území afrického kontinentu a hospodářským zvířatům chovájícím se zde. Všechny tyto mapy jsou v měřítku 1 : 162 000 000. Další strany se již věnují hospodářství. Strana 46 zobrazuje Afriku z pohledu těžby. Najdeme zde dvě mapy v měřítku 1 : 85 000 000. Na jedné je vyobrazena těžba nerostných surovin, na druhé těžba surovin (vyjádřeno kartodiagramem) sloužící v energetickém průmyslu. Na další straně se nacházejí dva mapové rámy. V první polovině strany najdeme mapy věnované ekonomice a obchodu. Najdeme zde dva kartodiagramy v měřítku 1 : 106 000 000 a dva kartogramy v měřítku 1 : 140 000 000. V druhé polovině se nachází šest map zobrazujících regionální

ekonomické skupiny. Všechny těchto šest map je v měřítku 1 : 162 000 000. Další socioekonomické mapy se věnují tématu *Obyvatelstvo a demografie*. Nacházejí se zde tři jednotlivé mapy v měřítku 1 : 106 000 000 a další tři mapy v měřítku 1 : 140 000 000. *Hustota zalidnění, Urbanizace, Naděje na dožití, Narození a Zemřelí* jsou vyjádřeny kartogramem. Změna počtu obyvatel v letech 1990–1997 je také vyjádřena kartodiagramem. Na straně 49 najdeme mapy urbanizace ve městech Nairobi a Johannesburg. Mapa města Nairobi je v měřítku 1 : 180 000, mapa Johannesburgu pak v měřítku 1 : 260 000. Strana 50 je tematicky zaměřena na *Dopravu a komunikace*. Mapy silnic, železnic, vodních cest a letecké dopravy jsou doplněny mapou s kartodiagramem zobrazující data přístupu k dopravě. Další strana se věnuje tématu *Životní prostředí a turismus*. Mapa zobrazující návštěvnost turisticky zajímavých míst v roce 1995, národní parky a rezervace je v měřítku 1 : 71 000 000, stejně jako kartodiagram dezertifikace a úbytku deštných pralesů. Další tři mapy na stránce (*Výskyt onemocnění, Výskyt karbonových emisí a Ohrožené druhy*) jsou vyobrazeny v měřítku 1 : 106 000 000. Na dvoustraně 54–55 se autoři na osmi různých mapách věnují historii Afriky. Na straně 54 jsou všechny mapy (*Pravěk, Afrika před rokem 1600, Afrika v letech 1500 – 1800, Obchodní trojúhelník v letech 1500 – 1900*) velikosti 1 : 70 000 000. Na straně 55 se pak nacházejí čtyři mapy. Dvě zobrazují celý africký kontinent v měřítku 1 : 84 000 000. První je zaměřena na období kolonizace, druhá na nezávislost jednotlivých států. Další dvě mapy vyobrazují mapu jižní Afriky před 28. dubnem 1994 a po květnu 1994. Obě tyto mapy jsou v měřítku 1 : 20 000 000.

4.5.3.3 Obecně zeměpisné mapy

Obecně zeměpisná mapa severní Afriky je zobrazena na dvoustraně 52–53 a je v měřítku 1 : 20 000 000. Na mapě je zobrazena zeměpisná síť i hranice států. Do mapového rámu je navíc přidána legenda ve formě barevné hypsometrie, dva klimadiagramy a satelitní snímek delty Nilu a Sinajského poloostrova. Obecná mapa jižní Afriky je vyobrazena na straně 29 a je zařazena do kapitoly *Centrální a jižní Afrika*. Na této mapě se nacházejí všechny náležitosti, které byly popsány u obecné mapy severní Afriky.

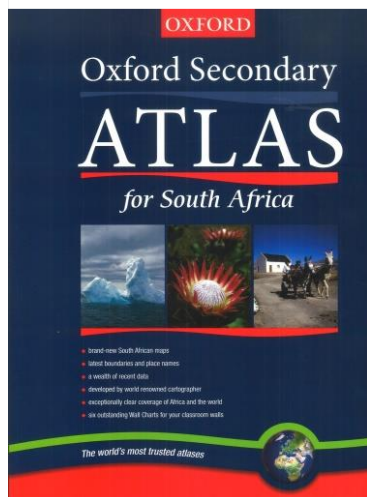
4.5.3.4 Doplnující materiály

V tomto atlasu se nachází mnoho doplňujícího materiálu. Najdeme zde velký počet klimadiagramů a grafů (výsečové, sloupcové, věkové pyramidy) doplňující údaje v mapách. Na mnoha stránkách se pod mapami nachází doprovodný text věnující

se tématu. Jednotlivé kapitoly jsou doplněny tematickými fotografiemi, např. savců nebo typických přírodních oblastí.

4.6 Oxford Secondary Atlas for South Africa

Obrázek 13 - Oxford Secondary Atlas for South Africa – titulní strana

Zdroj: Oxford Secondary Atlas, 2012

4.6.1 Obecné údaje

Poslední hodnocený atlas vyšel v roce 2012 jako 11. vydání. V Jihoafrické republice publikaci vydalo nakladatelství Oxford University Press pod ISBN 978 0 19 576690 5. Atlas má celkem 96 stran a celý je psaný v anglickém jazyce.

4.6.2 Struktura atlasu

Atlas je seřazen do těchto dvanácti kapitol: *Mapové dovednosti* (str. 3–9), *Jihoafrická republika* (str. 10–24), *Provincie JAR* (str. 25–33), *Afrika* (str. 34–43), *Evropa* (str. 44–45), *Asie* (str. 46–47), *Severní a střední Amerika* (str. 48–49), *Jižní Amerika* (str. 50–51), *Oceánie* (str. 52), *Polární oblasti* (str. 53), *Svět* (str. 54–79) a *Rejstřík* (str. 80–96).

4.6.3 Vyobrazení Afriky

V tomto atlasu je africkému kontinentu věnováno deset stran, na kterých se nachází 27 tematických map. Zvláštní pozornost je v této publikaci věnována speciálně Jihoafrické republice, hodnocena však byla pouze kapitola *Afrika*.

4.6.3.1 Fyzicko-geografické mapy Afriky

Fyzicko-geografickou tematiku otevírá *Fyzická mapa Afriky*. Najdeme ji na straně 35 v měřítku 1 : 45 000 000, které je jak číselného, tak grafického typu. Na mapě je znázorněna zeměpisná síť i administrativní hranice států. Připojena je legenda a barevná hypsometrie. Na této straně se nachází menší mapa, u níž není uvedené měřítko. Tematicky je zaměřena na tektonické regiony. Zcela chybí hranice států a zeměpisná síť. Strana 36 se věnuje tématu *Klima a biomy*. Nacházejí se zde 4 jednotlivé mapy (*Teploty v lednu, Teploty v červenci, Srážky a Biomy*) v měřítku 1 : 80 000 000, které je vyobrazeno pouze číselně. U každé mapy najdeme legendu a zakreslené administrativní hranice. Zeměpisná síť je zde zastoupena vyobrazením rovníku a obratníku Raka a Kozorooha. Na straně 39 se dále nachází mapa zaměřující se na životní prostředí, která je v měřítku 1 : 45 000 000. U této mapy najdeme jak zeměpisnou síť, tak hranice afrických států. K mapě je připojena menší mapa bez měřítka, která se věnuje výskytu malárie a spavé nemoci, tedy výskytu mouchy tse-tse.

4.6.3.2 Socioekonomické mapy Afriky

Politická mapa Afriky se v tomto atlasu nachází na straně 34. Měřítko 1 : 45 000 000 je znázorněné graficky i číselně, nechybí zeměpisná síť. Ze sporných území je na této mapě správně znázorněno území Západní Sahary. Vzhledem k roku vydání atlasu zcela chybí rozdělení Súdánu. K této mapě je připojena mapa, které chybí měřítko. Zobrazuje evropskou kolonizaci Afriky v roce 1914. Tento tematický celek na straně 37 zastupují také mapy zabývající se farmářstvím a zemědělstvím. Nacházejí se zde 4 mapy (*Farmářství, Hospodářská zvířata, Technické plodiny, Základní plodiny*), které mají shodné číselně vyjádřené měřítko – 1 : 80 000 000. Na každé mapě jsou zakresleny hranice států. Zeměpisná síť je jako v předchozích případech zastoupena rovníkem, obratníkem Raka a obratníkem Kozorooha. Ke každé mapě je připojena legenda, která odkazuje na zastoupení jednotlivých tematických prvků v mapě. Na straně 38 se opět nacházejí 4 mapy, které mají shodné prvky jako na předchozí straně. Měřítko je také stejné. Tematicky jsou zaměřeny na hospodářství (*Nerosty, Energie, Průmysl, Přeprava*). Na straně 40 dále najdeme mapu *Ochrany životního prostředí a kulturních památek*. K mapě je připojena legenda, najdeme zde zeměpisnou síť i hranice jednotlivých států. Zcela zde chybí měřítko a to jak grafické, tak číselné. Další strany jsou věnovány obyvatelstvu a kvalitě života. Na straně 42 najdeme dvě mapy v měřítku 1 : 55 000 000. Jedná se o mapu hustoty zalidnění a přirozeného přírůstku obyvatel.

U obou map jsou vyobrazeny administrativní hranice a je k nim připojena legenda. Kvalitě života se věnuje 6 map na straně 43. Mapy v měřítku 1 : 109 000 000 se jednotlivě zabývají *Vzděláním, Příjmy, Chudobou a virem HIV/AIDS*. Všechny tyto mapy mají shodně kvalitní legendu, vyobrazené státní hranice a u každé mapy najdeme obratníky Raka a Kozoroha a rovník.

4.6.3.3 Doplnující materiály

I tento atlas je doplněn o mnoho materiálů. Na stránkách této publikace najdeme doplňující text, satelitní snímky i tematické obrázky. Tematické mapy jsou vhodně doplněny grafy a diagramy, které rozšiřují danou tematiku a poskytují tak ucelené informace.

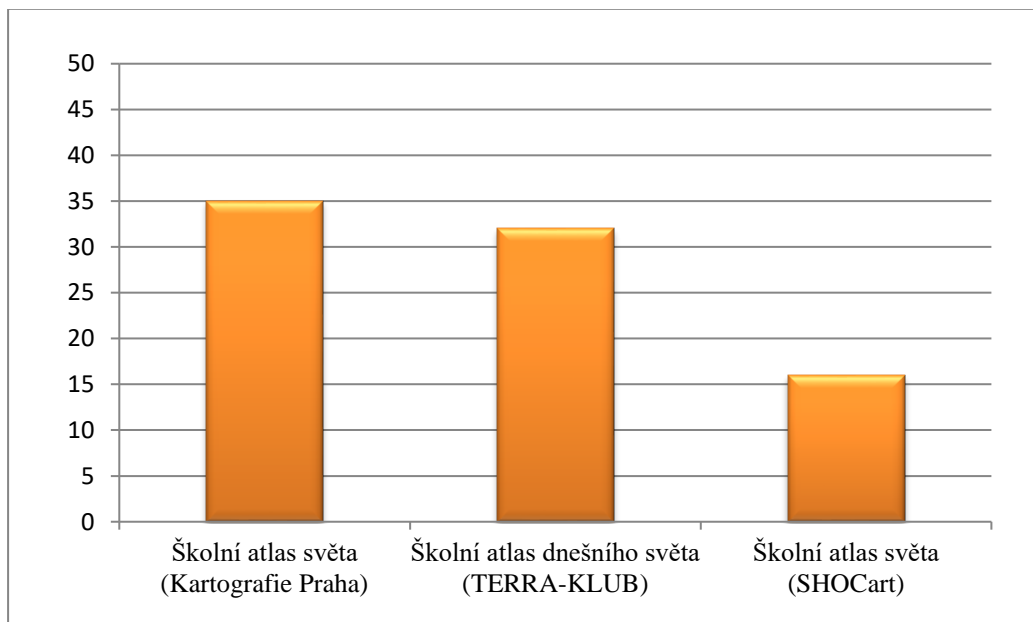
4.7 Shrnutí

Celkem bylo hodnoceno 7 zahraničních atlasů. Vyobrazení i vizualizace Afriky se v nich poměrně liší a to především kvalitou mapových výstupů a počtem stran, které jsou tomuto kontinentu věnovány. Dle předpokladu se Africe nejvíce věnují atlasy, které byly vydány na jejím území (Malawi, JAR). V těchto atlasech je však mnoho kartografických nedostatků, především častá absence jakéhokoli typu měřítka. Naopak nejmenší prostor pro vizualizaci Afriky byl zjištěn v atlasu vydaném v Austrálii, kde byl tento kontinent vyobrazen velmi stručně a nenabízí tak komplexní pohled na tento kontinent.

5 Dotazníkové šetření

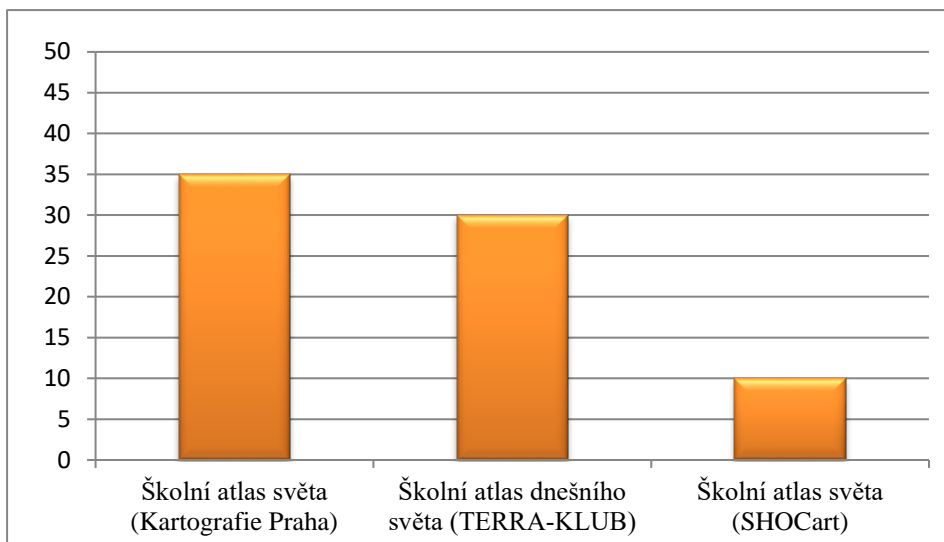
V této části bakalářské práce se nachází vyhodnocení dotazníkového šetření, které bylo provedeno mezi lety 2016 až 2017. Dotazníky byly prostřednictvím e-mailu rozeslány na základní i střední školy ve Středočeském, Ústeckém a Jihočeském kraji, v kraji Vysočina a v Hlavním městě Praze. Celkem bylo osloveno třicet škol. Vyplněný dotazník poslalo zpět 17 škol, přičemž relevantních dotazníků, které byly uplatnitelné pro tuto kvalifikační práci, bylo celkem 51. Kvantitativně byly vyhodnoceny čtyři otázky dotazníku, zbytek byl hodnocen z kvalitativního hlediska.

Graf 1 - Podle kterých školních atlasů schválených MŠMT máte na Vaší škole možnost vyučovat zeměpis?

Zdroj: Vlastní zpracování

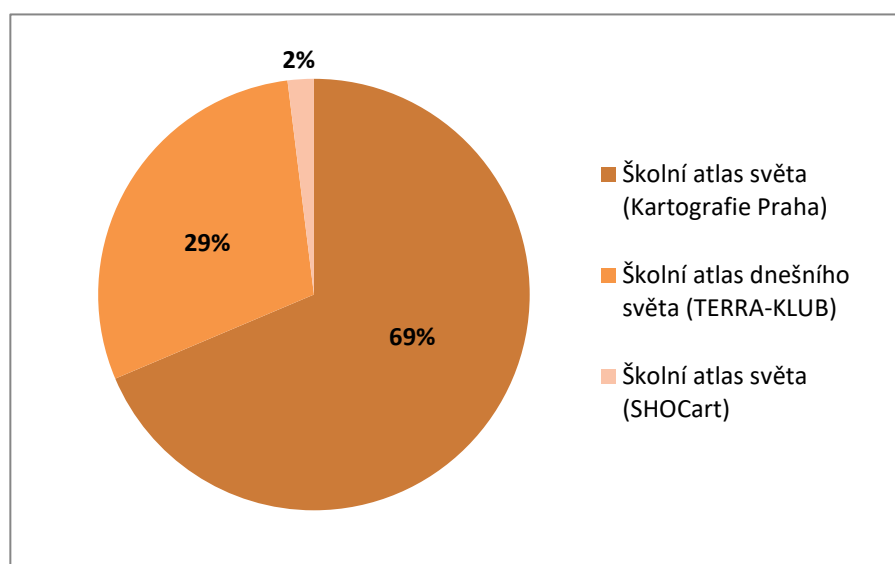
Graf 2 - Vyberte jeden nebo více atlasů schválených MŠMT, které používáte při výuce o Africe.

Zdroj: Vlastní zpracování

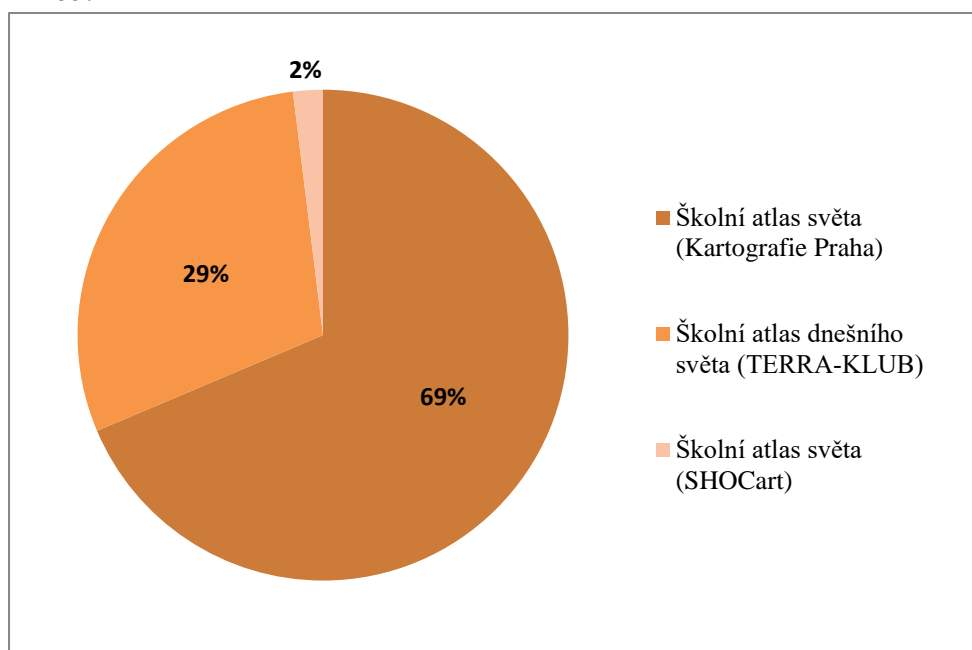
Předně bylo zkoumáno, jaké atlasy učitelé ke své výuce mají k dispozici, jaké atlasy využívají a který atlas preferují. Z uvedených dat vyplývá, že nejčastěji učitelé využívají Školní atlas světa vydaný nakladatelstvím Kartografie Praha, jako druhý nejčastější uvádějí Školní atlas dnešního světa (TERRA-KLUB). Třetina respondentů uvedla, že navíc využívají i sešitový atlas Afrika, Austrálie, Oceánie (Kartografie Praha).

Graf 3 - Pokud jste označil(a) více atlasů, tak nyní vyberte ten, který preferujete jako hlavní a který budete dále hodnotit.

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 4 - Který z atlasů doporučujete svým studentům k používání při výuce o Africe?

Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafů je dále viditelné, že učitelé shodně uvedli, že preferovaný atlas doporučují i svým studentům.

Pokud respondent uvedl, že ve výuce preferuje Školní atlas světa od Kartografie Praha, pak ve většině případů uvedl, že využívá atlas vydaný v roce 2008. Pouze dva respondenti uvedli, že využívají vydání již z roku 2006 a ve třech případech je využíváno vydání z roku 2012.

Jako výhodu tohoto atlasu učitelé uváděli nejčastěji přítomnost map vyobrazujících objevení a kolonizaci Afriky. Jako další výhodu uváděli přítomnost tematických map, např. klimatických a přírodních poměrů, map o obyvatelstvu a hospodářství, o jazykových rodinách atd. Pravidelně ve výuce využívají především fyzickou a politickou mapu, mapu zemědělství, hospodářství a mapu šířkových vegetačních pásem. Zřídka ve svých hodinách využívají mapy severní a jižní Afriky, hustotu zalidnění a průměrné roční srážky. Jako vůbec nevyužívané mapy byly nejčastěji uváděny dvě: Afrika v roce 1965 a mapa s daty o střední délce života, přičemž mapu Afriky v roce 1965 v pěti případech respondenti uvedli jako zmatečnou, především v návaznosti na barevné vyobrazení. Učitelé pak ve většině odpovědí uváděli absenci samostatné mapy památek UNESCO a samostatné mapy přírodních památek a rezervací.

V případě, že respondent uvedl, že preferovaným atlasem je Školní atlas dnešního světa z nakladatelství TERRA-KLUB, pak ve všech případech, až na jednu výjimku, uvedl, že využívá vydání z roku 2011. Pouze jeden respondent uvedl, že k dispozici má pouze vydání z roku 2000, ale tento nedostatek nahrazuje elektronickým vydáním Atlasu dnešního světa, který využívá při výuce v učebně s interaktivní tabulí.

Jako výhoda tohoto atlasu bylo uváděno velké množství tematických map. Jako nespornou výhodu šest respondentů uvedlo vyobrazení Jižního Súdánu na politické mapě Afriky. Pravidelně učitelé pracují v tomto atlasu s politickou a obecně zeměpisnou mapou. Výjimečně využívají mapy zobrazující hustotu zalidnění, náboženství a rasové rozložení. Tyto mapy však nevyužívají přímo v části atlasu určené konkrétně Africe, ale v kapitole *Člověk a společnost*. V tomto atlasu ve většině případů respondentům chyběly podrobnější obecně zeměpisné mapy. Naprostá většina pak uvedla, že využívají doprovodný text, který se v atlasu nachází.

Školní atlas světa od nakladatelství ShocART byl i přes to, že ho učitelé mají možnost využívat v 16 případech, preferován ve výuce pouze jedním respondentem.

5.1 Doporučení autora práce

Na základě hodnocení a analýzy atlasů vydaných jak v České republice, tak v zahraničních edicích a na základě provedeného dotazníkového šetření je autorem pro výuku Afriky ve školách doporučován Školní atlas světa (Kartografie Praha, 2017). Atlas je přehledný, mapové výstupy jsou kartograficky řádně zpracovány a publikaci nechybí platná doložka Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Atlas obsahuje dostatečné množství tematických map, které zachycují důležité charakteristiky afrického kontinentu. Velkou výhodou tohoto atlasu je navíc nová mapa *Ohniska napětí*, která nabízí přehledné znázornění konfliktů ve světě a poskytuje tak dobré propojení i v rámci mezipředmětových vazeb. Jak tato kvalifikační práce ukazuje, vyobrazení Afriky se v zahraničních atlasech různí především kvalitou a počtem map. I přes to, že zahraniční atlasy nemají příslušnou doložku, aby mohly být využívány ve výuce na českých školách, není od věci žákům a studentům některý ze zahraničních atlasů do výuky přinést a názorně tak ukázat, jak na tento kontinent pohlížejí atlasy vydané v různých zemích světa.

6 Závěr

V předložené bakalářské práci bylo provedeno hodnocení zobrazení a vizualizace afrického kontinentu v jednotlivých atlasech z různých zemí světa vydaných po roce 2005. Hodnocení bylo provedeno pouze u těch, které jsou koncipovány jako atlasy světa, ne u atlasů jednotlivých kontinentů.

Největší pozornost byla věnována třem školním atlasům vydaným v České republice, které se využívají při výuce ve školách a jsou opatřeny doložkou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Hodnoceny byly mapy zobrazující Afriku nejen v kapitole věnované právě tomuto kontinentu, ale i na mapách světa, především v prvních kapitolách atlasů. Atlasy byly hodnoceny na základě předem daných kritérií.

Zahraničních atlasů, které odpovídaly požadovanému kritériu, tedy roku vydání, bylo vybráno osm. V této kapitole byly atlasy hodnoceny již pouze v kapitolách, které se konkrétně věnují pouze Africe. Jak bylo zjištěno, Afrika není dostatečně vyobrazena ve všech atlasech a počet stran věnovaných tomuto kontinentu se značně liší. Liší se také kvalita kartografického zpracování.

Dalším cílem práce bylo provedení dotazníkového šetření mezi učiteli zeměpisu na různých školách ve vybraných krajích České republiky. Dotazníkové šetření bylo následně vyhodnoceno. Na základě analýzy dotazníkového šetření a komplexního hodnocení jak českých, tak zahraničních atlasů, pak bylo sestaveno stručné doporučení nejvhodnějšího atlasu světa pro výuku Afriky ve školách v České republice.

V této kvalifikační práci bylo dosaženo všech hlavních i dílčích cílů stanovených v úvodu práce.

7 Literatura a zdroje

VEVERKA, Bohuslav a ZIMOVÁ, Růžena. 2008. Topografická a tematická kartografie. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické. 198 s. ISBN 978-80-01-04157-4.

VOŽENÍLEK, Vít a KAŇOK, Jaromír et al. 2011. Metody tematické kartografie: vizualizace prostorových jevů. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 216 s. ISBN 978- 80-244-2790-4.

Atlasy

Collins Student World Atlas. 2005. Harper Collins Publishers. 118 s. ISBN 0 00 71 9549 4.

Collins Student World Atlas – Know Your World . 2007. Harper Collins Publishers. 118 s. ISBN 978-0-00-79242-9.

Geograficki Atlas. 2009. Intersistem Kartografija. 96 s. ISBN 978-86-7722-314-4.

HANUS, Martin a ŠÍDLO, Luděk. 2011. *Školní atlas dnešního světa*. Praha: Terra-klub. 187 s. ISBN 978-80-902282-6-9.

Jacaranda Modern World Atlas. 2005. John Wiley and Sons Australia. 48 s. ISBN 0 7016 2101 X.

McMillan Malawi Senior Secondary Atlas. 2005. McMillan Malawi, 119 s. ISBN 99908 70 08 X.

Školní atlas světa. 2011. Vizovice: SHOCart. 112 s. ISBN 978-80-7224-031-9.

Školní atlas světa. 2017. 4. vyd. Praha: Kartografie Praha. 175 s. ISBN 978-80-7393-399-9.

Oxford School Atlas. 2012. Oxford University Press. 120 s. ISBN 978-0-119-807382-6.

Oxford Secondary Atlas for South Africa. 2012. Oxford University Press. 96 s. ISBN 978-0-19-576690 5.

Přílohy

Otázky pro dotazníkové šetření

1. Na které škole zeměpis vyučujete?
2. Jak dlouhá je Vaše pedagogická praxe?
3. Podle kterých školních atlasů schválených MŠMT máte na Vaší škole možnost vyučovat zeměpis, speciálně zeměpis Afriky?
4. Vyberte jeden nebo více atlasů schválených MŠMT, které používáte při výuce o Africe.
5. Zde, prosím Vás, uveďte vydání Vámi zvoleného či zvolených atlasů. Jednotlivá vydání se od sebe v drobnostech liší. Upřesnění mi tedy pomůže při analýze výzkumu.
6. Pokud jste označil(a) více atlasů, tak nyní vyberte ten, který preferujete jako hlavní a který budete dále hodnotit.
7. Který z atlasů doporučujete svým studentům k používání při výuce o Africe?
8. Jaké má pro Vás výhody Vámi využívaný atlas při výuce o Africe? Popřípadě můžete uvést i nevýhody.
9. Které mapy (která schémata) z Vámi zvoleného atlasu "pravidelně" používáte při výuce o Africe?
10. Které mapy (která schémata) z Vámi zvoleného atlasu "občas" používáte při výuce o Africe?
11. Které mapy (která schémata) z Vámi zvoleného atlasu "vůbec" nepoužíváte při výuce o Africe?
12. Které mapy (která schémata) Vám přijdou jako problematické(á)? Uveďte prosím důvody, proč tomu tak je.
13. Které mapy (která schémata) Vám v atlasu úplně chybí?
14. Pokud vyučujete podle Školního atlasu dnešního světa (Terra-Klub), používáte doprovodný text uvedený v atlasu?